

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

SEARLE: ΜΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ:

BENIΕΡΗ Μ.

ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ:

ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ ΔΡΟΣΙΣ
ΑΡ.ΜΗΤΡΩΟΥ:0003186-1

ΙΟΥΝΙΟΣ 2000

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	<u>ΣΕΛΙΔΑ</u>
<u>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>	
ΑΠΩΤΕΡΟΣ ΣΤΟΧΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ:Ο ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΣΜΟΣ	3
Η ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΕΞΗΓΗΤΙΚΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΤΗΣ	6
1.ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ ΤΟΥ ΚΙΝΕΖΙΚΟΥ ΔΩΜΑΤΙΟΥ ΤΟΥ SEARLE ΚΑΙ Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΩΝ CHALMERS ΚΑΙ DENNETT	12
1.1.CHALMERS: (ΕΙΝΑΙ Ο SEARLE ΔΥΪΣΤΗΣ;)	17
1.2.DENNETT:ΕΙΝΑΙ Ο SEARLE «ΞΕΠΕΡΑΣΜΕΝΟΣ»;	19
2. ΠΡΟΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ	22
2.1. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΡΟΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ	22
2.2. ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ	25
2.3. ΠΡΟΘΕΤΙΚΗ ΑΙΤΙΟΤΗΤΑ & ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΝΑΤΟΥΡΑΛΙΣΜΟΣ	27
Α) Η ΠΡΟΘΕΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΙΤΙΟΤΗΤΑΣ	31
Β) Η ΠΡΟΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ ΩΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟ- ΦΥΣΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ	33
<u>ΕΠΙΛΟΓΟΣ</u>	35
<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>	37

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΑΠΩΤΕΡΟΣ ΣΤΟΧΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ:

Ο «ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΣΜΟΣ»

Ξεκαθαρίζω από την αρχή ότι οι παρακάτω αναλύσεις γίνονται με στόχο την κριτική εξέταση του «επιστημονισμού». Επιστημονισμός είναι η πίστη ότι η επιστήμη, ειδικά μάλιστα η φυσική επιστήμη, έχει μεγαλύτερη αξία από οποιοδήποτε άλλο τμήμα της ανθρώπινης μάθησης, πολύ μεγαλύτερη αξία, διότι είναι πολύ πιο έγκυρη ή σοβαρή ή ωφέλιμη. Και άλλεςπίστεις, σχετικές με αυτήν εδώ, μπορούν επίσης να θεωρηθούν ως επιστημονιστικές, όπως, λόγου χάρι, η πίστη ότι η επιστήμη είναι το μόνο αξιόλογο μέρος της ανθρώπινης μάθησης, ή η άποψη ότι ζητήματα που δεν ανήκουν στην επιστήμη είναι πάντοτε καλό να τοποθετούνται σε επιστημονική βάση¹. Η χρήση της έννοιας της επιστήμης ως εξηγητικό μοντέλο του συνόλου της ανθρώπινης συμπεριφοράς έχει αισθητές κοινωνικές και πολιτισμικές συνέπειες. Βλέπουμε για παράδειγμα, τα μοντέλα του συμπεριφορισμού να θεωρούνται μια αξιόπιστη ανάλυση της ανθρώπινης δράσης, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε πολύτιμα παιδαγωγικά συμπεράσματα, ή την χρήση των αποτελεσμάτων των εξετάσεων I.Q. στο εκπαιδευτικό σύστημα, να προπαγανδίζεται στο όνομα της επιστήμης. Και ακόμα, διαβάζουμε ολοένα και συχνότερα στις εφημερίδες γύρω από ανακαλύψεις που έχουν να κάνουν με την προσομοίωση της ανθρώπινης συμπεριφοράς από μηχανές.

Στις πρώτες δεκαετίες του εικοστού αιώνα, ο επιστημονισμός παρουσιάστηκε ως φιλοσοφικό πρόγραμμα από τον κύκλο της Βιέννης² στο οποίο η επιστήμη- είτε ως πρότυπο είτε ως μεθοδολογία- είχε προεξάρχοντα ρόλο.

Ένα σημαντικό μέρος αυτού του προγράμματος, είναι η άποψη ότι οι νοητικές έννοιες μπορούν να αναχθούν σε νευροφυσιολογικές κατηγορίες. Δηλαδή ότι η σκέψη, η πεποίθηση, η επιθυμία, ό,τι μπορούμε να εννοήσουμε ως εκδήλωση της ανθρώπινης νόησης, είναι δυνατόν να εξηγηθεί μέσω της αναγωγής του σε όρους λειτουργίας του εγκεφάλου και του κεντρικού νευρικού συστήματος. Η απάντηση σε αυτήν την άποψη από την αναλυτική σκοπιά συνοψίζεται ως εξής:

Η προσπάθεια εξήγησης των εννοιών που αφορούν στη νόηση μέσω της αναγωγής τους στον κόσμο της εμπειρίας, δεν είναι καθόλου αυτονόητη. Η μέθοδος της γλωσσικής ανάλυσης, έχει δείξει ότι έννοιες όπως σκέψη, πίστη, επιθυμία, είναι έννοιες της γλώσσας που έχουν ένα εκφραστικό περιεχόμενο, εκφράζουν κάτι (ότι σκεπτόμαστε, πιστεύουμε

¹ Sorell, Tom (1994), p.1

² Κύκλος της Βιέννης: M.Schlick, R.Carnap, κ.λ.π.

ή επιθυμούμε) και δεν είναι φαινόμενα που ζητούν εξήγηση³. Η προσπάθεια να βγούμε «έξω από την γλώσσα» είναι καταδικασμένη σε αποτυχία και αποτελεί παθολογικό σύμπτωμα της διανόησης αφού παραγνωρίζει ότι η μέθοδος της γλωσσικής ανάλυσης είναι η μόνη μέθοδος η οποία προσιδιάζει στις γλωσσικές έννοιες!

Οι λέξεις - κλειδιά αυτής της φιλοσοφικής συζήτησης είναι: «συνείδηση» - «επιστήμη» - «εγκέφαλος». Οι ειδικοί της επιστήμης της νευροβιολογίας υποστηρίζουν ότι οι ανακαλύψεις στον τομέα του ανθρώπινου εγκεφάλου μπορούν να διαλευκάνουν τα ερωτήματα σε σχέση με την ανθρώπινη συνείδηση. Η ίδρυση επιστημών όπως η *γνωσιακή επιστήμη*, ή η *νευροφιλοσοφία* φανερώνει μίαν έντονη προσπάθεια να απαντηθούν ερωτήματα που έχουν να κάνουν με την συνείδηση και τα χαρακτηριστικά της, όπως είναι η αυτοαναφορικότητα (η δυνατότητα της συνείδησης να στρέφεται στον εαυτό της), ή η προθετικότητα, με μια προσέγγιση επιστημονιστική.

Στα πλαίσια αυτού του μακρόπνοου σχεδίου κριτικής του επιστημονισμού, το ενδιαφέρον μας θα επικεντρωθεί στην ανάλυση:

α) Του επιχειρήματος του *κινέζικου δωματίου* του Searle:

Ο Searle κατέχει κεντρική θέση στην παράδοση της φιλοσοφίας του νου κυρίως με το επιχείρημα του κινέζικου δωματίου το οποίο χρησιμοποιεί ενάντια σε όλους αυτούς που πιστεύουν στην δυνατότητα της μηχανικής συνείδησης. Η εμβέλεια αυτού του επιχειρήματος είναι αμφισβητούμενη όπως θα φανεί και από την κριτική που του ασκήθηκε. Αυτό που υποστηρίζει ο Searle στο συγκεκριμένο επιχείρημα είναι, ότι η σύνταξη δεν επαρκεί για την σημασιολογία. Μια ανάγνωση αυτής της άποψης καταδεικνύει ότι η εκφορά μιας συντακτικά σωστής πρότασης δεν επαρκεί από μόνη της για να πούμε ότι αυτός που την εκφέρει κατανοεί την σημασία της.

Η κριτική έδειξε ότι το επιχείρημα φτάνει σε αδιέξοδο. Δεν υπάρχει δηλαδή τρόπος να αποδειχθεί αυτό που υποστηρίζει, αλλά και ούτε να ανατραπεί. Η ένταση σύνταξης - σημασιολογίας την οποία υπαινίσσεται το επιχείρημα, μεταφέρει τον προβληματισμό στη γλώσσα απαιτώντας να προσδιοριστεί, από πού πηγάζει το νόημα των εννοιών που χρησιμοποιούμε όταν μιλάμε. Το επιχείρημα είναι φιλόδοξο. Ο Searle αναζητά να θεμελιώσει το νόημα στην προθετικότητα του νου. Έτσι, το αδιέξοδο του επιχειρήματος οδήγησε στην ανάγκη εξέτασης επιπλέον:

³ Εδώ πρόκειται για την βιτγκεσταϊνική διχοτομία: Εμπειρικού/λογικού (ενδεχομένου/αναγκαίου, συνθετικού/αναλυτικού) η οποία απαγορεύει (Wittgenstein, L., *Lectures: Cambridge 1930-1932*:114) την εφαρμογή του φυσικού μοντέλου στο λογισμό της γλώσσας. Έτσι, ενώ τα φαινόμενα τα εξετάζει η φυσική επιστήμη η οποία ανασκάπτει και εξευρίσκει, η γλώσσα είναι λογισμός και δεν έχει τίποτα το κρυμμένο που μπορεί να το ανακαλύψει κανείς. Αλλιώς θα μπορούσαμε να φανταστούμε ότι μπορεί κανείς να συναγάγει το νόημα των γλωσσικών εκφράσεων κάποιου, παρατηρώντας τον καθετηριασμένο του εγκέφαλο. Η ύστερη ανάλυση με τον Quine, κατήργησε τα όρια μεταξύ εμπειρικού και λογικού επαναφέροντας τον επιστημονισμό στην φιλοσοφία.

β) Της άποψης του Searle για την προθετικότητα:

Η θέση του Searle είναι ότι η συνείδηση και η προθετικότητα είναι βιολογικές διαδικασίες που προκαλούνται από χαμηλότερου επιπέδου νευρωνικές διαδικασίες του εγκεφάλου, ενώ είναι μη αναγώγιμες⁴ σε αυτές. Η άποψη αυτή είναι μια προσπάθεια τοποθέτησής του σε κάποιο σημείο του καρτεσιανού προβλήματος της σχέσης *νου και σώματος*.

Ο Searle απαντά στο πρόβλημα αυτό, με τον *βιολογικό νατουραλισμό*. Ο *βιολογικός νατουραλισμός* του συνοψίζεται στην θέση: «Τα φαινόμενα της νόησης *προκαλούνται* από τις νευροφυσιολογικές διαδικασίες του εγκεφάλου και είναι τα ίδια *χαρακτηριστικά* του εγκεφάλου»⁵. Αυτή η πρόταση συνδέει τα φαινόμενα της νόησης με τις νευροφυσιολογικές διαδικασίες του εγκεφάλου πολύ στενά μεταξύ τους. Το παράδειγμα που φέρνει ο Searle για να εξηγήσει αυτή τη σύνδεση είναι το νερό. Όπως το νερό *προκαλείται* από την συμπεριφορά μορίων (H₂O), η οποία εάν αλλάξει, δημιουργεί άλλες επιφανειακές ιδιότητες όπως π. χ. πάγος - ατμός, έτσι και οι νοητικές καταστάσεις *προκαλούνται* από τις λειτουργίες του εγκεφάλου. Έτσι, μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τις νοητικές καταστάσεις όπως άλλα βιολογικά φαινόμενα, όπως η φωτοσύνθεση, η χώνεψη, η μίτωση κλπ. Όπως συμβαίνει με αυτά τα βιολογικά φαινόμενα, αντίστοιχα και οι νοητικές καταστάσεις *προκαλούνται* από βιολογικά φαινόμενα και με την σειρά τους προκαλούν άλλα βιολογικά φαινόμενα. Όμως, στην περίπτωση του νερού, δεν μπορούμε να πούμε ότι η ρευστότητα *ανάγεται* στην κίνηση των μορίων H₂O. Έτσι και με τα νοητικά φαινόμενα: δεν μπορούμε να πούμε ότι *ανάγονται* στις νευροβιολογικές διαδικασίες. Το ότι μιλάμε για νοητικά φαινόμενα είναι μια ανωτέρου επιπέδου περιγραφή των νευροβιολογικών γεγονότων. Όπως η ρευστότητα είναι μια ανωτέρου επιπέδου περιγραφή της εξατομικευμένης μοριακής κίνησης, έτσι και η νόηση είναι μια ανωτέρου επιπέδου περιγραφή της νευροφυσιολογίας.

Το φυσικαλιστικό αυτό μοντέλο συγκροτείται από την έννοια της φυσικοποίησης της προθετικότητας. Η φυσικοποίηση της προθετικότητας είναι μια έννοια στην οποία έχει ασκηθεί σοβαρή κριτική. Η κριτική αυτή στηρίζεται στο ασύστατο της παραβολής της σχέσης νου- εγκεφάλου, με την σχέση νερό-H₂O, και αίρει τον φυσικαλισμό του Searle.

Το μοντέλο του *βιολογικού νατουραλισμού* αποδεικνύεται ένας ήπιος φυσικαλισμός - ένας φυσικαλισμός που δεν έχει συνέπειες την εξάλειψη της συνείδησης, ή την αναγωγή των προθετικών εξηγήσεων στις λειτουργικές ή μηχανικές εξηγήσεις, αλλά κρατά τη βασική του θέση της αιτιακής σχέσης νου- εγκεφάλου. Η θεωρία του Searle γενικότερα μπορεί να χαρακτηριστεί επιεικώς ως μια προσπάθεια σύνδεσης - ή ανεπιεικώς ένα αποτέλεσμα αμφιταλάντευσης ανάμεσα στις δύο άκρες του καρτεσιανού δίοπλου.

⁴ Searle, John(1998), p.xii.

⁵ Searle, John (1998), p.1.

Η ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΕΞΗΓΗΤΙΚΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΤΗΣ

Η έννοια της συνείδησης αποτελεί ένα τόσο σημαντικό ζήτημα για τη φιλοσοφία, ώστε μπορεί να πει κανείς ότι ολόκληρη η ιστορία της φιλοσοφίας είναι μια ιστορία αναμετρήσεων μαζί της. Βέβαια, η φιλοσοφική παράδοση ονόμασε κάθε φορά και με διαφορετικό τρόπο το αντικείμενό της, παραπέμποντας άλλοτε στο σύνολο των νοητικών, άλλοτε στο σύνολο των ψυχικών φαινομένων και άλλοτε στο πεδίο της συνείδησης. Υπήρξε όμως αρκετά διαδεδομένη η πεποίθηση⁶ ότι από τη στιγμή που θα λυθεί αυτό το *μυστήριο* της *εσωτερικής ζωής*, η φιλοσοφία ίσως και να μην έχει αντικείμενο, ή το αντικείμενό της να έχει διαφοροποιηθεί κατά πολύ.

Στα πλαίσια του κεφαλαίου αυτού, θα χρησιμοποιήσουμε αρκετά *ελεύθερα* τις σχετικές έννοιες εφόσον δεν μας ενδιαφέρει η εννοιολογική οριοθέτηση αυτών των ίδιων, αλλά εξετάζουμε περιληπτικά τις ιστορικές διατυπώσεις του προβλήματος της σχέσης *νου-σώματος*, οι οποίες θα μας βοηθήσουν στην έρευνά μας.

Αυτό που φαίνεται ιδιαίτερα μυστηριώδες σε σχέση με την συνείδηση είναι η αυτονόητη και οικεία *εσωτερική* ποιότητα που συνοδεύει σχεδόν κάθε ανθρώπινη συμπεριφορά. Για ποιο λόγο άραγε κάθε μορφή συμπεριφοράς του ανθρώπου να συνοδεύεται από μian υποκειμενική *εμπειρία εσωτερικότητας*; Γιατί άραγε ένα φυσικό σύστημα όπως ο εγκέφαλος να έχει και κάτι που λέγεται *εμπειρία*; Εύλογα βέβαια συνδέουμε τη συνείδηση με το φυσικό σύστημα του εγκεφάλου, αλλά δεν ξέρουμε ούτε με ποιο τρόπο συνδέεται η συνείδηση με αυτόν, ούτε γιατί υπάρχει (ή με ποιον τρόπο υπάρχει κ.λ.π.). Το σημαντικότερο είναι ότι όχι μονάχα δεν διαθέτουμε μια θεωρία για τη συνείδηση, αλλά δεν έχουμε συμφωνήσει ούτε στο *πώς θα ρωτήσουμε* γι' αυτήν.

Οι κλάδοι της μεταφυσικής που ασχολούνται με την θέση που έχουν τα νοητικά φαινόμενα στη δομή της πραγματικότητας είναι οι κλάδοι της φιλοσοφίας του νου και της φιλοσοφίας της ψυχολογίας. Η φιλοσοφία της ψυχολογίας, κλάδος της φιλοσοφίας της επιστήμης, εξετάζει τα όσα υποστηρίζει η ψυχολογία για τη φύση των ψυχολογικών φαινομένων. Εξετάζει τα εξηγητικά μοντέλα που προσφέρει η ψυχολογία για τα νοητικά ή ψυχικά φαινόμενα αλλά και την «ψυχολογία του κοινού νου», δηλαδή τις απόψεις που απορρέουν από το λεξιλόγιο του κοινού νου, οι οποίες αφορούν στα νοητικά φαινόμενα.

Κεντρικό μεταφυσικό πρόβλημα στη φιλοσοφία του νου είναι η σχέση σώματος - πνεύματος. Πρόκειται παραδοσιακά για το πιο κεντρικό ζήτημα που σχετίζεται με την έρευνα της σχέσης των νοητικών φαινομένων με τη φυσική πραγματικότητα. Ο πατέρας αυτής της διατύπωσης στη νεότερη φιλοσοφία είναι ο Καρτέσιος, ο οποίος υποστήριξε ότι η ουσία του σώματος είναι η έκτασή του στο χώρο, ενώ η

⁶ Το ζήτημα αυτό είναι το κεντρικότερο στην *φιλοσοφία του νου* και αφορά στο ερώτημα αν η συνείδηση είναι φυσικό φαινόμενο ή όχι, και πώς συνδέεται με τα φυσικά φαινόμενα.

ουσία του πνεύματος είναι η σκέψη, η οποία το διαφοροποιεί από το σώμα μ' έναν (παρατηρεί η κριτική) αγεφύρωτο τρόπο. Η μεγαλύτερη αδυναμία της καρτεσιανής θεώρησης είναι ότι δεν εξηγεί πώς μια εκτατή ουσία (εγκέφαλος και σώμα) μπορεί να έχει αιτιακή αλληλεπίδραση με μίαν μη - εκτατή ουσία (τη σκέψη).

Διάφορες θεωρίες έχουν διατυπωθεί στην προσπάθεια να συνδεθούν οι νοητικές κατηγορίες με τις φυσικές κατηγορίες, όπως για παράδειγμα ο *επιφαινομεναλισμός*⁷, ο *παραλληλισμός*⁸ κ.ά. Η αναγωγή της μιας πλευράς της καρτεσιανής διχοστασίας στην άλλη εκφράζεται από τις *μονιστικές* θεωρίες. Ο *ιδεαλισμός* του Berkeley είναι η πιο γνωστή εκδοχή *μονισμού*, υποστηρίζοντας ότι το σύνολο της πραγματικότητας είναι νοητικού χαρακτήρα.

Μια άλλη *μονιστική* θεωρία, ο *φαινομεναλισμός*, είναι η άποψη ότι όλες οι εμπειρικές προτάσεις είναι συνώνυμες με προτάσεις περί των φαινομένων (όπως φαίνονται-εμφανίζονται σε μας δηλαδή τα πράγματα). Ο Ayer⁹, για παράδειγμα, είναι από τους θιασώτες αυτής της άποψης.

Η εκδοχή του *μονισμού* που ανήγαγε όλη την πραγματικότητα στην ύλη, είναι ο *υλισμός*. Παραδοσιακά, ο εισηγητής του είναι ο Hobbes, σύγχρονος του Καρτέσιου. Ο *υλισμός* απέκτησε μεγαλύτερο κύρος ύστερα από την δημιουργία επιστημονικών θεωριών, όπως η νεότερη ατομική θεωρία της ύλης και η κβαντομηχανική, οι οποίες οδήγησαν πολλούς φιλοσόφους να πιστέψουν ότι, όπως πολλά φαινόμενα της χημείας και της βιολογίας εξηγήθηκαν από τις νεότερες θεωρίες, έτσι θα μπορούσε να γίνει και με τα νοητικά φαινόμενα.

Ο *λογικός μπηχεβιορισμός* είναι το υλιστικό δόγμα που είχε την φιλοδοξία να εξηγήσει γιατί, ενώ μιλάμε για *σκέψεις, πεποιθήσεις, πόνους* κ.λ.π., δεν έχουμε την παραμικρή ιδέα για τις φυσικές διαδικασίες που τα δημιουργούν. Σύμφωνα με αυτήν την άποψη, το να μιλάς για νοητικά φαινόμενα δεν είναι τίποτα άλλο παρά να έχεις μια δυνατότητα για εξωτερική συμπεριφορά. Ο Ryle¹⁰, γελοιοποίησε την δυϊστική θεωρία του Καρτέσιου ως την άποψη που υποστηρίζει ότι υπάρχει «ένα φάντασμα στη μηχανή». Υποστήριξε ότι γίνεται ένα κατηγορικό σφάλμα

⁷ Η εμπειρική έρευνα έδειξε ότι η νευροβιολογία σχετίζεται με την ύπαρξη ψυχικών φαινομένων, κάτι που οδήγησε στη θεώρηση του *επιφαινομεναλισμού* βλ. Jackson, F.(1982) "Eriphephenomenal Qualia" *Philosophical Quarterly* 32:127-136, ο οποίος υποστηρίζει ότι οι φυσικές καταστάσεις δημιουργούν αιτιακά τις νοητικές καταστάσεις, αλλά οι νοητικές καταστάσεις δεν δημιουργούν τίποτε. Αυτή η θεωρία επιτρέπει θεωρητικά την επίδραση που έχουν τα πράγματα στις αισθήσεις μας, αλλά (εκτός του ότι δεν εξηγείται αυτή η επίδραση) δεν μπορεί να εξηγήσει πώς οι άνθρωποι είναι προθετικά όντα (έχουν δηλαδή επιθυμίες, στόχους, κίνητρα δράσης) έχοντας μίαν ικανότητα με την σκέψη τους ν' αλλάζουν τα πράγματα.

⁸ Ο Leibniz (*Monadology, Opera Philosophica*, 2 vols, Berlin, 1840), εισηγήθηκε μίαν άλλην εκδοχή: αυτή του *παραλληλισμού*. Σύμφωνα με αυτήν την άποψη, η νοητική και η φυσική πραγματικότητα δρουν εκ *παραλλήλου*, χωρίς να αλληλεπιδρούν ή μια πάνω στην άλλη. Η αλληλεπίδραση απορρίπτεται ακόμα και ανάμεσα σε φυσικές ή πνευματικές ουσίες. Η παράλληλη δράση των δύο ουσιών εξηγείται με την παρέμβαση του Θεού. Οι δυσκολίες αυτής της θεώρησης είναι προφανείς: Η ύπαρξη του Θεού και η παρέμβασή του είναι ένα δόγμα που δεν μπορεί να σταθεί σε μη θεολογικούς κύκλους, ενώ η μη αποδοχή της αλληλεπίδρασης σώματος - ψυχής απαιτεί μίαν εναλλακτική θεωρία η οποία να εξηγεί το πώς αντιλαμβανόμαστε ή το πώς δρούμε προθετικά.

⁹ Ayer Alfred, (1983)

¹⁰ Ryle Gilbert, (1949).

όταν μιλάμε για τον *νου*: αν και η λέξη *νους* είναι ουσιαστικό, δεν ονομάζει ένα αντικείμενο. Το να έχει κανείς νου, σημαίνει να έχει συγκεκριμένες δυνατότητες και διαθέσεις. Ο Carnap¹¹ εγκαινίασε το πολύ φιλόδοξο σχέδιο της μετάφρασης όλων των προτάσεων για νοητικά φαινόμενα, σε προτάσεις προδιάθεσης για συμπεριφορά. Αυτός ο στόχος φαίνεται τουλάχιστον πολύ δύσκολο να επιτευχθεί, αν σκεφτούμε ότι υπάρχουν και περιπτώσεις όπου η συμπεριφορά είναι απατηλή (κάποιος δηλαδή να υποκρίνεται ότι πονάει).

Ακόμα, υπάρχουν δυσκολίες με την μετάφραση αυτών που ο Russell¹² ονόμαζε *προτασιακές στάσεις*, (π. χ. πεποίθηση ότι *p*, επιθυμία να *p*, ελπίδα ότι *p*, πρόθεση να *p*). Για παράδειγμα, κάποιος πιστεύει ότι η γάτα είναι στο χαλάκι, εάν και μόνον εάν, έχει την προδιάθεση να δηλώσει ότι: « η γάτα είναι στο χαλάκι». Αυτή η μετάφραση όμως έχει το πρόβλημα ότι είναι καθαρά συμπεριφορική, μόνον εάν *το να δηλώνεις* κάτι σημαίνει καθαρά κάτι που ορίζεται με συμπεριφορικούς όρους. Αυτό είναι αμφισβητήσιμο. Επιπλέον, η μετάφραση δεν προτείνει μίαν επαρκή συνθήκη για να πιστεύει κάποιος ότι η γάτα είναι στο χαλάκι. Αντίθετα, η πεποίθηση ότι η γάτα είναι στο χαλάκι προηγείται λογικά της δημιουργίας της προδιάθεσης να πει κάποιος κάτι. Επιπλέον, μια πεποίθηση ότι η γάτα είναι στο χαλάκι προδιαθέτει κάποιον να πει «η γάτα είναι στο χαλάκι», μόνον εάν καταλαβαίνει τι τον ρωτάνε, εάν θέλει να το πει, κ.λ.π. Εάν συμπεριλάβουμε όλες αυτές τις συνθήκες στη μετάφραση, αποτυγχάνουμε να δώσουμε μια μετάφραση της πρότασης με καθαρά συμπεριφορικούς όρους.

Το 1960, οι Smart και Place¹³ υποστήριξαν ότι οι αισθήσεις είναι ταυτόσημες με εγκεφαλικές διαδικασίες. Υποστήριξαν ότι το να νοιώθει πόνο είναι ισοδύναμο με τον ερεθισμό των ινών τύπου C (αν και έκαναν λάθος στην σύνδεση του συγκεκριμένου νευρολογικού φαινομένου με τον πόνο). Αυτή η άποψη ονομάζεται *θεωρία ταύτισης*, εφόσον υποστηρίζει ότι τύποι αισθημάτων είναι ταυτόσημοι με κάποιους τύπους εγκεφαλικών διαδικασιών. Υποστηρίζουν δε ότι οι ταυτότητες αυτές έχουν έναν τυχαίο χαρακτήρα ανάλογα με τα πορίσματα της επιστημονικής έρευνας.

Ένα άλλο παρακλάδι του υλισμού είναι ο *υλισμός κεντρικής κατάστασης*. Εισηγητής του είναι ο Armstrong¹⁴. Αυτός υποστήριξε, ότι οι νοητικές καταστάσεις είναι φυσικές διαδικασίες οι οποίες συνδέονται αιτιακά με τη συμπεριφορά. Ωστόσο, αυτή η σύνδεση είναι μια αλληλεπίδραση ανάμεσα σε φυσικά γεγονότα, και όχι όπως πίστευε ο Καρτέσιος, ανάμεσα στην σκεπτόμενη και την εκτατή ουσία.

Η κριτική αυτής της άποψης υποστήριξε¹⁵ ότι ως όντα που έχουμε αυτοσυνείδηση, αν ίσχυε η ταυτότητα των νοητικών μας

¹¹ Carnap Rudolf,(1937)

¹² Russel, Bertrand, (1919) και (1921).

¹³ Audi, Robert,(1995), p.597

¹⁴Armstrong, David,(1968).

¹⁵Audi Robert, (1995),pp. 600-601

διαδικασιών με τις φυσικές διαδικασίες που τις δημιουργούν, θα έπρεπε να έχουμε προνομιακή πρόσβαση όχι μόνον σε αυτά που αισθανόμαστε αλλά και στις νευροφυσιολογικές διαδικασίες που δημιουργούν τις νοητικές καταστάσεις μας. Εφόσον όμως έχουμε προνομιακή πρόσβαση (πολλοί υποστήριξαν και το δόγμα του αλάθητου, αμφισβητήσιμη άποψη) στις νοητικές καταστάσεις μας αλλά όχι στις νευρολογικές διαδικασίες μας, έτσι δεν μπορεί να είναι σωστή η ταύτιση αυτών των δύο. Έτσι, δεν μπορούμε να ταυτίσουμε τον ερεθισμό των ινών τύπου C, με το αίσθημα του πόνου γιατί απλώς είμαστε οι μόνοι που μπορούμε να γνωρίζουμε *εάν πονάμε*, αλλά το γεγονός ότι ο πόνος προκαλείται από τον ερεθισμό των ινών τύπου C, δεν είναι κάτι που το γνωρίζουμε μόνο εμείς.

Σε απάντηση αυτής της κριτικής, οι υλιστές αυτού του τύπου ισχυρίζονται ότι είναι μόνον *a posteriori* γνωστό ότι μια συγκεκριμένη νευροφυσιολογική διαδικασία είναι μια συγκεκριμένη εγκεφαλική διαδικασία. Όπως είναι *a posteriori* γνώση ότι το νερό είναι H₂O, έτσι γίνεται και με την ανάλυση του πόνου (ο οποίος για παράδειγμα μπορεί να ανακαλυφθεί ότι συνίσταται στον ερεθισμό κάποιων ινών).

Ο Saul Kripke¹⁶ σε μια πολύ αυστηρή διερεύνηση του ζητήματος, έκανε αναλύσεις των ταυτοτήτων και παραδέχτηκε ότι αν και μπορούμε να δημιουργήσουμε προτάσεις συμπτωματικών ταυτοτήτων, ταυτοτήτων δηλαδή που να συνίστανται σε *a posteriori* γνώση, αυτές οι προτάσεις ωστόσο δεν εκφράζουν πραγματικές ταυτότητες, γιατί οι πραγματικές ταυτότητες είναι ταυτότητες όπου και οι δύο όροι τους είναι *άκαμπτοι δηλωτές* (rigid designators). Ως «άκαμπτος δηλωτής» ορίζεται ο όρος ο οποίος δηλώνει το ίδιο πράγμα σε όλους τους δυνατούς κόσμους. Αυτές οι ταυτότητες είναι μεταφυσικά αναγκαίες, δηλαδή αληθείς σε κάθε δυνατό κόσμο, αλλά τις γνωρίζουμε μέσω εμπειρικών μεθόδων. Έτσι, οι μεταφυσικά αναγκαίες προτάσεις δεν είναι μόνον οι προτάσεις *a priori* γνωστές (όπως υποστήριζε ο Wittgenstein), αλλά και οι *a posteriori*. Έτσι, η πρόταση «το νερό είναι H₂O» είναι μεταφυσικά αναγκαία, παρόλο που είναι *a posteriori* γνώση. Σύμφωνα με αυτήν την άποψη, οποιαδήποτε πρόταση ψυχοφυσικής ταυτότητας, η οποία περιλαμβάνει νοητικούς και φυσικούς όρους, οι οποίοι είναι *άκαμπτοι δηλωτές*, είναι μεταφυσικά αναγκαία εάν είναι αληθής. Όμως η πρόταση «ο πόνος είναι ερεθισμός ινών τύπου C» (που είναι *a posteriori*), δεν είναι αυτού του είδους, (δηλαδή οι όροι της *δεν* είναι *άκαμπτοι δηλωτές*), γιατί κάτι που έχει τις φαινομενικές ιδιότητες του πόνου *είναι* πόνος. Εδώ δεν μπορεί να γίνει η διάκριση φαινομένου - πραγματικότητας γιατί ο πόνος (δηλαδή το πράγμα) *είναι* το φαινόμενο. *Οι πόνοι είναι συγκεκριμένα φαινόμενα*, με την έννοια ότι είναι υποκειμενικά βιώματα αυτού του κόσμου. Αντίθετα, το νερό δεν είναι ένα φαινόμενο. Η εμφάνιση του νερού μπορεί να κρύβει κάποια ουσία, δηλαδή μπορεί να συγκροτείται από κάτι. Μπορούμε να φανταστούμε έναν κόσμο όπου ο ερεθισμός των ινών τύπου C δεν θα προκαλεί πόνο, ενώ δεν μπορούμε να φανταστούμε έναν κόσμο όπου το νερό δεν συγκροτείται από H₂O.

¹⁶ Kripke, Saul, (1971).

Αυτή η άποψη σκοπεύει να στηρίξει την ιδέα ότι μπορεί να υπάρξει κάποιον του οποίου ο ερεθισμός των ινών τύπου C δεν προκαλεί πόνο.

Μια άλλη εκδοχή του υλισμού, υποστηρίζει ότι οι νοητικές ικανότητες και ιδιότητες *αναδύονται*, αν και δεν *ανάγονται*, στις φυσικές ικανότητες και ιδιότητες. Αυτό το δόγμα ονομάστηκε *υλισμός της ανάδυσης* και είναι κατεξοχήν *αντιαναγωγική* άποψη για τα νοητικά φαινόμενα. Ο *αντι-αναγωγισμός* παρουσιάζει ωστόσο το πρόβλημα της εξήγησης της διαφοροποίησης ανάμεσα στα νοητικά και στα φυσικά γεγονότα. Πολλές υπήρξαν οι εκδοχές του αντι-αναγωγισμού. Ο Davidson¹⁷ για παράδειγμα, υποστήριξε ότι οι νοητικές ιδιότητες δεν ανάγονται στις φυσικές, αλλά εξαρτώνται από αυτές με την έννοια του ότι επισυμβαίνουν σε αυτές κατά τέτοιον τρόπο ώστε δεν μπορούν δύο γεγονότα να είναι ακριβώς όμοια από κάθε φυσική άποψη, αλλά να διαφέρουν από κάποια νοητική άποψη. Ο Chalmers¹⁸ θα αρνηθεί ότι η συνείδηση είναι ένα λογικό επισυμβαίνον του φυσικού κόσμου διεκδικώντας γι' αυτήν μια ξεχωριστή θέση.

Ο *λειτουργισμός* έρχεται να υποστηρίξει ότι εξειδικευμένοι τύποι νοητικών καταστάσεων παίζουν συγκεκριμένο αιτιακό ρόλο στη γέννηση μιας συμπεριφοράς. Ο *λειτουργισμός* ως μεταφυσική θέση σχετικά με την φύση των νοητικών καταστάσεων υποστηρίζει ότι αυτό το οποίο κάνει μια εσωτερική κατάσταση νοητική, δεν είναι μια ιδιότητα εσωτερική της κατάστασης, αλλά μάλλον οι σχέσεις της προς τα αισθητηριακά ερεθίσματα (input), με άλλες εσωτερικές καταστάσεις και με την συμπεριφορά (output). Για παράδειγμα, ό,τι κάνει μια εσωτερική κατάσταση να είναι πόνος, είναι το ότι είναι ο τύπος της κατάστασης που δημιουργείται από χτυπήματα, εγκαύματα κ.λ.π., ένας τύπος που δημιουργεί άλλες νοητικές καταστάσεις (π. χ. ανησυχία), και ο τύπος που δημιουργεί συμπεριφορά (π. χ. το να πει κανείς «ωχ!»). Ακόμα, μια εσωτερική κατάσταση είναι επιθυμία για νερό εν μέρει επειδή έχει σαν αποτέλεσμα το άτομο να σηκώσει ένα ποτήρι και να πει το περιεχόμενό του όταν πιστεύει ότι αυτό είναι νερό.

Σύμφωνα με τον Putnam¹⁹, οι νοητικές καταστάσεις είναι καταστατικοί τύποι που εμφανίζονται στους πίνακες της μηχανής Turing²⁰. Σύμφωνα με τον λειτουργισμό της μηχανής Turing, το να είναι

¹⁷ Davidson, D., (1970).

¹⁸ Chalmers, David, (1997).

¹⁹ Putnam, H.(1960).

²⁰ Οι μηχανές αυτές είναι εργαλεία που συνίστανται σε μία ταινία με τετραγωνάκια τα οποία είτε είναι κενά, είτε περιέχουν σύμβολα. Ένας χειριστής κινεί την ταινία μια θέση αριστερά, μια θέση δεξιά, ή την αφήνει στο ίδιο σημείο. Μπορεί, είτε να γράψει ένα σύμβολο πάνω σε αυτήν, είτε να το σβήσει, ή να το αφήσει όπως είναι. Σύμφωνα με την θέση του Turing κάθε υπολογιστική λειτουργία μπορεί να υλοποιηθεί από μια μηχανή Turing. Βλ. Audi, Robert.(1995)

κανείς στην νοητική κατάσταση τύπου M, σημαίνει ότι εκτελεί (instantiate) μια λειτουργία T στην κατάσταση S.

Προκειμένου η *γνωσιακή ψυχολογία* να παράσχει εξηγήσεις των προθετικών ικανοτήτων, των ικανοτήτων δηλαδή του να είναι κανείς σε μια προθετική κατάσταση και να αναλαμβάνει προθετικές δραστηριότητες, προϋποθέτει μιαν επιστημονική λειτουργική άποψη των γνωσιακών καταστάσεων. Ο εισηγητής της γνωσιακής ψυχολογίας, ο Fodor²¹ υποστήριξε ότι η γνωσιακή ψυχολογία «αξιωματικοποιεί» μια γλώσσα της σκέψης. Η γνώση είναι ένας χειρισμός συμβόλων σύμφωνα με κανόνες. Τα νοητικά σύμβολα έχουν νόημα, αλλά συμμετέχουν σε υπολογιστικές διαδικασίες μόνον με τα συντακτικά ή μορφικά τους χαρακτηριστικά. Σύμφωνα με αυτήν την γνωσιολογική άποψη, το να είναι κανείς σε μια κατάσταση πεποίθησης ότι p συνίσταται στο να έχει μια υπολογιστική σχέση με μια πρόταση στην γλώσσα της σκέψης που να σημαίνει ότι p. Η εξήγηση των προθετικών ικανοτήτων θα παρασχεθεί από μιαν υπολογιστική θεωρία για τις *νοητικές προτάσεις* σε σύνδεση με μια ψυχοσημασιολογική θεωρία, μια θεωρία νοήματος για τις νοητικές προτάσεις. Μια βασική δυσκολία για τον λειτουργισμό είναι ότι φαίνεται αδύνατον να συμπεριλάβει την *συνείδηση*. Ο Fodor²² και ο Block²³ συναντούν αυτό το πρόβλημα.

Μια σημαντική κριτική στο λειτουργισμό προέρχεται από τον Searle, του οποίου το «επιχείρημα του κινέζικου δωματίου», αποτελεί την πιο γνωστή θέση. Κατά την άποψή του, οι «προθετικές εξηγήσεις δεν μπορούν να αναχθούν σε λειτουργικές ή μηχανικές εξηγήσεις». Αυτή η αντι-αναγωγική άποψη, τον φέρνει σε αντίθεση με θεωρητικούς της φιλοσοφίας του νου, όπως οι Churchland²⁴, Dennett²⁵, οι οποίοι καταλήγουν σε εξάλειψη της συνείδησης. Υποστηρίζουν, ότι η συνείδηση είναι μια συστηματική αυταπάτη (όπως για παράδειγμα, η πίστη ότι η γη είναι επίπεδη της αρχαιότητας), η οποία θα ξεπεραστεί με την επιστημονική πρόοδο. Ωστόσο, ο Searle, αν και υποστηρίζει ότι η συνείδηση δεν είναι αναγώγιμη, πιστεύει ότι αυτό δεν «έχει σημαντικές συνέπειες» για την δομή της πραγματικότητας. Διατυπώνει έτσι μια φυσικαλιστική θέση με την οποία ισχυρίζεται ότι ξεπερνά την διχοστασία του καρτεσιανού διπόλου, υποστηρίζοντας, ότι η συνείδηση είναι εξηγήσιμη με όρους των μικροφυσικών ιδιοτήτων του εγκεφάλου (αν και δεν ανάγεται σε αυτές). Αυτή η θέση, όμως, τον φέρνει σε αντίθεση με τον Chalmers, ο οποίος είναι οπαδός του δυϊσμού.

Ύστερα από αυτήν την σύντομη εισαγωγή, θα περιοριστούμε στο επιχείρημα του *κινέζικου δωματίου* του Searle, καθώς και την θέση της έννοιας της προθετικότητας στο μοντέλο του, του *βιολογικού νατουραλισμού*.

²¹ Fodor J.A.,(1975).

²² Fodor, J.A.,(1975)

²³ Block, N.,(1995).

²⁴ Churchland,(1986)

²⁵ Dennett (1993)

1. ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ ΤΟΥ ΚΙΝΕΖΙΚΟΥ ΔΩΜΑΤΙΟΥ ΤΟΥ SEARLE ΚΑΙ Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΩΝ CHALMERS ΚΑΙ DENNETT

Κεντρικό ζήτημα της φιλοσοφίας του νου είναι το ερώτημα εάν η συνείδηση είναι ή όχι αναγώγιμη σε εγκεφαλικές ή νευροφυσιολογικές κατηγορίες. Έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις σχετικά με αυτό το ζήτημα, μα το πιο διάσημο επιχείρημα είναι αυτό του κινέζικου δωματίου του Searle. Με αυτό το νοητικό πείραμα ο Searle, το οποίο δημοσίευσε το 1980 στο βιβλίο του *Minds, brains and programs*, μας καλεί να υποθέσουμε ότι ακολουθούμε τα βήματα ενός προγράμματος απαντήσεων σε ερωτήσεις που τίθενται σε μια γλώσσα που δεν καταλαβαίνουμε. Αυτό το πείραμα σκοπό έχει να υποστηρίξει ότι οποιοδήποτε πρόγραμμα μπορεί να εκτελεστεί χωρίς να προϋποτίθεται η ύπαρξη του νου.

Το επιχείρημα του κινέζικου δωματίου του Searle, προσπαθεί να δείξει ότι η θέση της *ισχυρής τεχνητής νοημοσύνης*²⁶ είναι λανθασμένη. Αλλά, πώς μπορεί οποιοσδήποτε να δείξει ότι είναι λανθασμένη η θέση αυτή όταν δεν γνωρίζουμε ποιο είναι το πρόγραμμα που προσομοιάζει τον ανθρώπινο εγκέφαλο; Πώς μπορεί να γνωρίζει κανείς από πριν χωρίς να έχουν γίνει τα απαραίτητα εμπειρικά τέστ; Η ιδέα είναι να φτιάξουμε ένα τέτοιο μηχάνημα και να του εγκαταστήσουμε ένα οποιοδήποτε πρόγραμμα. Εάν αυτό το μηχάνημα υπήρχε και κανένα πρόγραμμα δεν μπορούσε να το κάνει να σκεφτεί, τότε η θέση της *ισχυρής τεχνητής νοημοσύνης* είναι λάθος.

Αλλά πώς θα μπορούσαμε να φτιάξουμε ένα τέτοιο μηχάνημα; Και παραπέρα, πώς θα μπορούσαμε να γνωρίζαμε ότι αυτό θα είχε κάποιες σκέψεις ή όχι; Αυτό αποτελεί το δεύτερο πρόβλημα το οποίο ο Searle επιχειρεί να επιλύσει τοποθετώντας *εμάς* να εκτελούμε το πρόγραμμα. Μόνον εάν *εμείς* εκτελέσουμε το πρόγραμμα, θα γνωρίζουμε εάν έχει το πρόγραμμα *σκέψεις* ή όχι. Για τον λόγο αυτό ένα μέρος του επιχειρήματος του κινέζικου δωματίου περιλαμβάνει το παρακάτω νοητικό πείραμα:

Ας υποθέσουμε, λοιπόν, ότι κάποιος κλειδώνεται σ' ένα δωμάτιο με πολλά κουτιά γεμάτα με κινέζικα σύμβολα (που θα είναι η βάση δεδομένων). Παίρνει μια συστάδα κινέζικων συμβόλων που του δίνεται (ερωτήσεις στα κινέζικα) και συμβουλευόμενος ένα βιβλίο κανόνων (το πρόγραμμα), διαχειρίζεται τα σύμβολα κατά τέτοιο τρόπο που φτιάχνει μια άλλη συστάδα κινέζικων συμβόλων (ακολουθώντας τα βήματα του προγράμματος), και δίνει αυτήν τη συστάδα σε αυτούς που βρίσκονται έξω από το δωμάτιο. Σ' αυτήν την περίπτωση, χωρίς να καταλαβαίνει ούτε λέξη από κινέζικα, υλοποιεί ένα πρόγραμμα απαντήσεων σε ερωτήσεις στα κινέζικα. Είναι δηλαδή σαν τον υπολογιστή, ο οποίος *δεν καταλαβαίνει κινέζικα, μόνο από το γεγονός ότι εκτελεί ένα πρόγραμμα στα*

²⁶ Οι οπαδοί της *ισχυρής τεχνητής νοημοσύνης* όπως είναι οι Fodor, Dennett και Churchland, υποστηρίζουν ότι ο νους είναι για τον εγκέφαλο ό,τι είναι το πρόγραμμα για τον υπολογιστή (Johnson-Laird, 1988), Searle, John (1998), p.44.

κινέζικα. Εάν κάποιος τον ρωτήσει «καταλαβαίνεις την κινέζικη γλώσσα;», αυτός μπορεί να απαντήσει «ναι, φυσικά», χωρίς να κατανοεί ούτε λέξη από αυτά που λέγονται. Ο λόγος είναι ότι κατανοεί μόνο κανόνες, δεν αντιλαμβάνεται την κινέζικη γλώσσα. Η άποψη της *ισχυρής τεχνητής νοημοσύνης* είναι ότι με δεδομένο το σωστό πρόγραμμα, οποιοδήποτε μηχάνημα που το εκτελεί, έχει νόηση. Αυτό το πείραμα όμως δείχνει, ότι ο άνθρωπος που βρίσκεται μέσα στο κινέζικο δωμάτιο δεν καταλαβαίνει τίποτα.

Υποτιμούμε το επιχείρημα του κινέζικου δωματίου, εάν το χαρακτηρίσουμε απλά αμφισβητούμενο. Αρχίζοντας με ενστάσεις που δημοσιεύτηκαν από την πρώτη του κιόλας έκδοση (1980), οι γνώμες διίστανται μεταξύ αυτών οι οποίοι θεωρούν ότι είναι επαρκές, και αυτών που θεωρούν ότι δεν είναι επαρκές. Παρακάτω θα αναφερθούμε στα κυριότερα σημεία της κριτικής που του ασκήθηκε.

Σε αυτή την διατύπωση του επιχειρήματος, παρατηρεί κανείς ότι ο Searle κατευθύνει το επιχείρημα ενάντια στην μηχανική προθετικότητα μάλλον, παρά στην μηχανική συνείδηση, εφόσον πρόκειται για *κατανόηση γλώσσας* και όχι για *συνείδηση* την οποία δεν διαθέτει ο άνθρωπος στο *κινέζικο δωμάτιο*.

Αν αναλύσουμε το επιχείρημα βλέπουμε ότι δεν κάνει σαφές τι φιλοδοξεί να αποδείξει:

- α) Ότι το πρόγραμμα δεν επαρκεί για τη συνείδηση, ή
- β) Ότι το πρόγραμμα δεν επαρκεί για την προθετικότητα²⁷ (δηλαδή για το νόημα-κατανόηση αυτών που λέγονται-γράφονται).

Αυτό που υποστηρίζει το επιχείρημα, εάν είναι επιτυχημένο, είναι ότι λείπει η *κατανόηση* από τον άνθρωπο στο *κινέζικο δωμάτιο*. Όμως, άμεσα αυτό το οποίο εδραιώνει, είναι ότι, το σύστημα του *κινέζικου δωματίου*, δεν έχει συνειδητές καταστάσεις, όπως η συνειδητή εμπειρία της κατανόησης της κινέζικης γλώσσας. Σύμφωνα με την άποψη του Searle, η προθετικότητα απαιτεί την συνείδηση, οπότε είναι αρκετό το επιχείρημα για να φανεί ότι ο άνθρωπος στο κινέζικο δωμάτιο εκτός της συνείδησης δεν έχει ούτε προθετικότητα. Η σχέση μεταξύ των δυο εννοιών θα αναλυθεί στο επόμενο κεφάλαιο. Όμως, αυτό που μπορεί να ειπωθεί σ' αυτό το σημείο, είναι ότι εφόσον ο άνθρωπος που βρίσκεται στο κινέζικο δωμάτιο χρησιμοποιεί το βιβλίο κανόνων και ακολουθεί τις εντολές, *έχει προθετικότητα*²⁸. Ακόμα και ένας απλός συντακτικός χειρισμός συμβόλων απαιτεί άλλωστε προθετικότητα! Εάν ο άνθρωπος στο κινέζικο δωμάτιο πέθαινε ή έχανε την συνείδησή του, το επιχείρημα θα ήταν άκυρο.

Ωστόσο, *όσον αφορά την κατανόηση της κινέζικης γλώσσας*, ο άνθρωπος στο κινέζικο δωμάτιο δεν έχει προθετικότητα αν και συμπεριφέρεται ως εάν να είχε προθετικότητα (ωσει προθετικότητα). Ο

²⁷ Chalmers, David (1997), p.323.

²⁸ 1)Boden, Margaret A.,(1988), 2)Chrisley, Ronald L.,(1995), 3) Rapaport, William J.,(1986).

Searle, διαχωρίζει την ωσει προθετικότητα από την εσωτερική προθετικότητα, πολεμώντας σ' αυτό το σημείο την μηγεβιοριστική άποψη για την οποία έχει γίνει λόγος στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Συνεχίζοντας την παρουσίαση της κριτικής του επιχειρήματος του κινέζικου δωματίου, θα αναφερθούμε στον Dennett.

Ο Dennett²⁹ υποστηρίζει ότι δεν είναι δυνατόν να υλοποιηθεί στην πραγματικότητα ένα τέτοιο πρόγραμμα που είναι αρκετά πολύπλοκο ώστε να κοροϊδέψει Κινέζους ομιλητές, αλλά αρκετά απλό για να το διεκπεραιώσει ένας Άγγλος ομιλητής. Οι άνθρωποι δεν μπορούν να απομνημονεύσουν εκατό κανόνες, πόσο μάλλον χιλιάδες κανόνες όσοι είναι αυτοί που χρειάζονται για να απαντήσει κανείς σε όλες αυτές τις ερωτήσεις.

Αν υποθέσουμε ότι κάποιος απομνημόνευε αυτούς τους κανόνες, τότε η εμπειρία του ανθρώπου αυτού θα ήταν τέτοια που θα διέφερε σαφώς από την εμπειρία του ομιλούντα την κινέζικη γλώσσα, γιατί βέβαια η εμπειρία του να μιλάει κανείς μια γλώσσα δεν ισοδυναμεί με το να απομνημονεύει τους κανόνες της. Έτσι, παρόλο που φαίνεται προφανές αυτό που δείχνει το επιχείρημα του Searle, δεν είναι.

Όμως, αυτού του τύπου η απάντηση (που στηρίζεται στο μη πραγματοποιήσιμο του πειράματος) δεν ικανοποιεί τον Searle, (άλλωστε και ο Αϊνστάιν είχε κάνει ένα νοητικό πείραμα με την υπόθεση ενός πυραύλου που θα έτρεχε με το 90% της ταχύτητας του φωτός).

Ένα επιπλέον σημείο που θα μπορούσε να αναφερθεί είναι, η δυσκολία με ερωτήσεις όπως « τι είναι αυτό;» στις οποίες ο άνθρωπος στο κινέζικο δωμάτιο δεν μπορεί να απαντήσει, δεδομένου ότι δείχνουν ένα πράγμα στον κόσμο. Δεν μπορεί να εμπιστευτεί για την απάντησή τους το βιβλίο κανόνων³⁰.

Ένα άλλο επιχείρημα προέρχεται από τους υποστηρικτές της *ισχυρής τεχνητής νοημοσύνης*³¹, οι οποίοι απάντησαν αποδεχόμενοι ότι αυτός που βρίσκεται μέσα στο δωμάτιο, μπορεί να μην κατανοεί την κινέζικη γλώσσα, αλλά ισχυρίζονται ότι η κατανόηση και η συνείδηση πρέπει στη θέση αυτού να αποδοθούν στο *σύστημα* που συγκροτείται από αυτόν και τα φύλλα χαρτιού³².

Σ' αυτό το σημείο, το επιχείρημα φτάνει σε αδιέξοδο. Άραγε η κατανόηση μπορεί να συγκροτηθεί από έναν *αλγόριθμο*³³ που να περιλαμβάνει τις κινήσεις του ενοίκου του κινέζικου δωματίου, τα φύλλα

²⁹ Dennett, Daniel (1993), p.436.

³⁰ 1) Ben-Yami, Hannoeh (1993).

2) Carleton, Lawrence R.(1984).

³¹ Οι υποστηρικτές της *ισχυρής τεχνητής νοημοσύνης* όπως π.χ. οι Churchland, ο Fodor, ο Dennett κλπ, είναι οι αποδέκτες της κριτικής του Searle σ' αυτό το επιχείρημα.

³² 1) Copeland, B.J.(1993)., 2) Weiss Thomas (1990).

³³ *Αλγόριθμος*: Το σύνολο των συμβόλων, των διαδικασιών και των ακολουθιών μέσω του οποίου εκτελείται ένα πρόγραμμα (Wähig Deutsches Wörterbuch, Mosaik Verlag,1980).

χαρτιού και το βιβλίο κανόνων; Οι υποστηρικτές της *ισχυρής τεχνητής νοημοσύνης*, πιστεύουν ότι είναι το *σύστημα* αυτό που έχει συνείδηση. Ο Searle, βρίσκει γελοίο αυτό το συμπέρασμα και δεν το εξετάζει. Το αδύνατο σημείο αυτού του επιχειρήματος έγκειται στο ότι, αντί να εξηγήσει μια έννοια, την αντικαθιστά με μια διαφορετική.

Συνεχίζοντας όμως την συζήτηση με τον Dennett, υποστηρίζει ότι αυτός παραγνωρίζει το βασικό σημείο του επιχειρήματος – ότι δηλαδή η σύνταξη ενός προγράμματος δεν είναι επαρκής για την εξατομίκευση του σημασιολογικού περιεχομένου των προτάσεων του κινέζου ομιλητή.

Αναλύοντας τις λογικές προκείμενες αυτού του επιχειρήματος ο Searle³⁴ υποστηρίζει ότι πρόκειται για τα εξής τρία σκαλοπάτια:

1. Εφόσον, το πρόγραμμα του υπολογιστή είναι συντακτικής φύσης (syntactic) (πρόκειται για χειρισμούς τυπικών συμβόλων χωρίς περιεχόμενο), η σύνταξη δεν είναι επαρκής για τη σημασιολογία

2. Ο νους αποδίδει το νόημα.

3. Άρα το να εκτελεί κανείς ένα πρόγραμμα δεν είναι επαρκής συνθήκη κατοχής του νοήματος.

Αρχικά φαίνεται ότι η προφάνεια αυτού του επιχειρήματος το κάνει πολύ λίγο ενδιαφέρον. Όμως, μια πιο προσεκτική ανάλυση του θέματος θα δείξει ότι και αυτή η ανάλυση του επιχειρήματος φτάνει σε αδιέξοδο.

Όπως παρατηρεί ο Chalmers³⁵, πρέπει να διαχωριστούν εννοιολογικά το πρόγραμμα το οποίο είναι αφηρημένο υπολογιστικό αντικείμενο καθαρά συντακτικό, από την εκτέλεση του προγράμματος που περιέχει μια δυναμική ενεργειών, η οποία δεν είναι *μόνον* συντακτική. Ο Chalmers αποκαλύπτει ότι το επιχείρημα του Searle δεν σέβεται τον κρίσιμο ρόλο της εκτέλεσης του προγράμματος. Πραγματικά, τα προγράμματα είναι αφηρημένα υπολογιστικά αντικείμενα, καθαρά συντακτικά. Φυσικά κανένα πρόγραμμα δεν μπορεί να κατέχει το νόημα. Από την άλλη πλευρά, οι εκτελέσεις των προγραμμάτων είναι συγκεκριμένα δυναμικά συστήματα, τα οποία δεν είναι καθαρά συντακτικά. Η εκτέλεση του προγράμματος (όπως πιστεύει ο Chalmers) αγκιστρώνεται αιτιακά στον πραγματικό κόσμο, και αυτή η αιτιακή σύνδεση έχει σαν αποτέλεσμα να *αναδυθούν* η συνείδηση και η προθετικότητα. Ενώ το πρόγραμμα είναι συντακτικό, είναι η εκτέλεση του προγράμματος που έχει σημασιολογικό περιεχόμενο. Παρατηρούμε ότι ο Chalmers ασκεί κριτική από την δυϊστική άποψη, η οποία διαχωρίζει την συνείδηση από την φυσική πραγματικότητα. Από αυτή την θέση, αποκαλύπτει την αδυναμία του επιχειρήματος του Searle να αποδείξει αυτό που εξαγγέλλει, καταδεικνύοντας ότι οι παραπάνω προκείμενες 1. 2. και 3. του επιχειρήματος δεν είναι επαρκείς για την απόδειξη. Παρωδεί δε το επιχείρημα ως εξής:

1. Οι συνταγές είναι συντακτικής φύσης.

2. Η σύνταξη δεν είναι επαρκής για τον θρυμματισμό.

³⁴ Searle, John, (1997),p.109.

³⁵ Chalmers, David, (1997), p.327.

3. Τα κέικ είναι εύθριπτα.

4. Άρα η εκτέλεση μιας συνταγής δεν είναι επαρκής για ένα κέικ.

Με αυτή την μορφή, η παγίδα του επιχειρήματος είναι προφανής. Το επιχείρημα δεν διαχωρίζει τις συνταγές, οι οποίες είναι συντακτικά αντικείμενα από τις εκτελέσεις των συνταγών που είναι ολοκληρωμένα φυσικά συστήματα που βρίσκονται στον πραγματικό κόσμο.

Φαίνεται, λοιπόν, ότι το επιχείρημα δεν επιτυγχάνει να εδραιώσει αυτό το οποίο υποτίθεται ότι εδραιώνει.

Ταυτόχρονα, όμως, ο διάλογος πρέπει να συνεχιστεί. Αν ο Searle υποστηρίζει ότι η σύνταξη δεν επαρκεί για την σημασιολογία θα πρέπει αυτό να το θεμελιώσει στην βιολογικά βασισμένη προθετικότητα του νου και αυτή την σκέψη του θα ακολουθήσουμε στο δεύτερο κεφάλαιο.

Προκειμένου όμως να τοποθετηθεί η κριτική των Chalmers και Dennett, σε ένα ευρύτερο πλαίσιο των ερωτημάτων που θέτει η φιλοσοφία του νου, θα παρατεθούν στα πλαίσια του κεφαλαίου αυτού, τα βασικά σημεία της κριτικής τους.

1.1. CHALMERS: (ΕΙΝΑΙ Ο SEARLE ΔΥΪΣΤΗΣ;)

Ο στόχος της κριτικής του Chalmers η οποία γίνεται στο βιβλίο του *The conscious mind* είναι να αποκαλυφθεί ο Searle ως *δυϊστής ιδιοτήτων*, παρά ως υλιστής όπως πιστεύει ο ίδιος³⁶.

Ο ίδιος ο Searle, αποκαλύπτει σε ποια ατοπήματα έχει υποπέσει η φιλοσοφία του νου και εμφανίζει τον εαυτό του ως *βιολογικό νατουραλιστή*³⁷. Στόχος της κριτικής του είναι ο καρτεσιανός δυϊσμός. Θεωρεί ότι ο καρτεσιανός δυϊσμός είναι η αιτία που η συνείδηση φαίνεται μια βιολογική ιδιότητα πιο μυστηριώδης από τις άλλες. Η καρτεσιανή διχοστασία ανάμεσα στον σκεπτόμενο νου και την ύλη, αποτελεί την παράδοση την οποία αρνείται επειδή οδηγεί σ' ένα αγεφύρωτο χάσμα. Όμως αυτός συντασσόμενος με τους υλιστές αλλά κάνοντάς τους αυστηρή κριτική - μη αποδεχόμενος, δηλαδή, τον αναγωγισμό - υποστηρίζει ότι κάποιος μπορεί να δεχτεί τα προφανή γεγονότα της φυσικής, χωρίς να αρνηθεί ότι ανάμεσα στα φυσικά χαρακτηριστικά του κόσμου υπάρχουν βιολογικά φαινόμενα, όπως οι εσωτερικές ποιοτικές καταστάσεις της συνείδησης και της εσωτερικής προθετικότητας. Έτσι, ο αντικαρτεσιανισμός του Searle δεν έχει σαν συνέπεια την αναγωγιμότητα της συνείδησης στις εγκεφαλικές κατηγορίες.

Η θέση του Chalmers για την μη αναγωγιμότητα της συνείδησης συμπίπτει με αυτήν του Searle, όμως ο Chalmers υποστηρίζει ότι η μη αναγωγιμότητα της συνείδησης έχει σαν συνέπεια να μην είναι αυτή λογική επιγένεση του φυσικού κόσμου³⁸. Με αυτήν την άποψη ο Searle διαφωνεί.

Το επιχείρημα του Searle είναι ότι μπορεί κάποιος να είναι υλιστής, όπως οι επιστήμονες που γνωρίζουν ότι το H₂O προκαλεί την ρευστότητα, αλλά κανείς δεν είναι δυϊστής όσον αφορά στην ρευστότητα. Ο Chalmers απαντά ότι η σχέση ανάμεσα στην ρευστότητα και στο H₂O είναι πολύ πιο στενή από την αιτιότητα που συνδέει την συνείδηση με τα νευροφυσιολογικά γεγονότα που την συγκροτούν. Δεν μπορεί να φανταστεί κανείς λογικά το H₂O χωρίς την ρευστότητα που το συγκροτεί. Ανόμοια με αυτό, τα νευροφυσιολογικά γεγονότα *προκαλούν* την *συνείδηση*, δεν τη συγκροτούν, γιατί μπορεί κανείς να φανταστεί υπολογιστικές διαδικασίες χωρίς να υπάρχει συνείδηση (τι μπορεί να πει κανείς για τον αυτόματο μεταφραστή των ηλεκτρονικών υπολογιστών).

³⁶ Chalmers, David (1997), p.371.

³⁷ Searle, John (1998), p.1.

³⁸ Chalmers, David, (1997), p.93.

Ο Chalmers αποκαλύπτει τον Searle ως δυϊστή ιδιοτήτων μάλλον παρά ως υλιστή ενάντια στις διακηρύξεις του με το παρακάτω επιχείρημα:

Ο Searle αναφέρει ότι: «ό,τι γίνεται στον εγκέφαλο είναι νευροφυσιολογικές διαδικασίες και συνείδηση και τίποτε άλλο»³⁹. Υποστηρίζει όμως ότι η προθετικότητα είναι πραγματική⁴⁰ (realized in the structure of the brain)-με την έννοια ότι πραγματοποιείται στον εγκέφαλο-αλλά ότι τα προθετικά γεγονότα δεν συγκροτούνται από τα νευροφυσιολογικά γεγονότα⁴¹. Από τις δυο παραπάνω θέσεις του Searle, συμπεραίνει ο Chalmers, ότι η συνείδηση πρέπει να είναι συγκροτησιακή της προθετικότητας, εφόσον η συνείδηση είναι το *μόνο άλλο πράγμα* στην οντολογία του εγκεφάλου. Αυτό το επιχείρημα φαίνεται να προϋποθέτει τον δυϊσμό των ιδιοτήτων.

³⁹ Chalmers, David, (1997),p.371 και Searle, John, (1998), p.228.

³⁷ Searle, John, (1998), p.156.

⁴¹ Searle, John, (1998), p.158.

1.2.DENNETT : EINAI O SEARLE «ΞΕΠΕΡΑΣΜΕΝΟΣ»;

Ο Dennett, κατεξοχήν υλιστής, αρνείται την ύπαρξη της συνείδησης ή όπως την ονομάζει του *καρτεσιανού θεάτρου* δίνοντας ως απάντηση στο καρτεσιανό δόγμα την ύπαρξη ενός *μοντέλου πολλαπλών σχεδίων*, το οποίο προϋποθέτει ότι η συνείδηση, είναι μια συστηματική αυταπάτη, η οποία ξεσκεπάζεται με διάφορα πειράματα τα οποία διενεργούνται με την *ετεροφαινομενολογική* μέθοδο που δεν υπεισέρχεται σε ερωτήματα σχετικά με τη φυσική ή τη μη φυσική πραγματικότητα των *φαινομενολογικών θεμάτων*⁴².

Σύμφωνα με τον Dennett στο βιβλίο του *The intentional stance*⁴³ το να προσκολλόμαστε στο δόγμα της πρωτογενούς προθετικότητας⁴⁴ είναι η αρχική πηγή σύγχυσης στην μοντέρνα Αγγλοαμερικάνικη φιλοσοφία του νου.

Αν και ο Searle δεν θα ονόμαζε ποτέ την προθετικότητα *πρωτογενή*, εφόσον αυτή αποτελεί το εργαλείο με το οποίο προσεγγίζει κανείς αναλυτικά τα ομιλιακά ενεργήματα, παρόλα αυτά φαίνεται η αντίθεση ανάμεσα στις θέσεις τους. Ο Searle ασκεί κριτική στον Dennett για εξάλειψη της συνείδησης. Αυτό που κάνει ο Dennett δηλαδή, είναι να αρνείται την ύπαρξη των υποκειμενικών βιωμάτων, την στιγμή που επιχειρεί να τα εξηγήσει.

Το βιβλίο του Dennett *Consciousness explained*, ανήκει στην παράδοση του *μψηχεβιορισμού* - είναι η ιδέα ότι η συμπεριφορά και οι διαθέσεις προς συμπεριφορά είναι συγκροτησιακές των νοητικών καταστάσεων - και στην παράδοση της *επαληθευσιμότητας* - είναι η ιδέα ότι τα μόνα πράγματα που υπάρχουν είναι αυτά των οποίων η παρουσία μπορεί να επαληθευθεί με επιστημονικά μέσα⁴⁵. Ο ακραίος «αντινοητισμός» (antimentalism) του Dennett, συνεχίζει ο Searle, παραγνωρίστηκε από μερικούς κριτικούς του (όπως ο Chalmers), οι οποίοι έδειξαν ότι, σύμφωνα με τη θεωρία του, δεν διαχωρίζει ανάμεσα στα ανθρώπινα όντα και στα ζόμπι. Ωστόσο, αυτό που υποστηρίζει αυτός είναι ότι *εμείς είμαστε ζόμπι*. Ζόμπι ονομάζονται τα όντα εκείνα τα οποία συμπεριφέρονται όπως ακριβώς οι άνθρωποι χωρίς να διαθέτουν όμως συνείδηση.

Ο Searle αντίθετα θεωρεί ότι ο εγκέφαλος *προκαλεί* την συνείδηση. Υποστηρίζει, ακόμα, ότι η υπολογιστική περιγραφή του εγκεφάλου είναι

⁴² Για το περιεχόμενο των όρων «φαινομενολογία» και «ετεροφαινομενολογία» βλέπε: Dennett, Daniel, (1993), pp.66-100.

⁴³ Βλέπε Dennett, Daniel, (1987). «Intentional stance» είναι το «προθετικό ιδίωμα»-δηλαδή η περιγραφή των φαινομένων της συνείδησης με την βοήθεια της προθετικότητας.

⁴⁴ Πρωτογενής προθετικότητα είναι το στοιχείο εκείνο που σύμφωνα με τον Brentano διακρίνει το νοητικό από το φυσικό χώρο. Όλα και μόνον τα νοητικά φαινόμενα εκδηλώνουν προθετικότητα. (Dennett D.& Haugeland J.,(1987).

⁴⁵ Searle, John, (1997), pp.109-115.

κάτι που προστίθεται στην συνείδηση. Δεν αρνείται την ύπαρξη της συνείδησης όπως ο Dennett.

Ωστόσο, κάποιος θα αντέτεινε ότι μπορεί η πρόοδος της επιστήμης να αποδείξει ότι ο Dennett έχει δίκιο. Όπως και με τη δύση του ήλιου, όπου χρειάστηκε η επιστημονική εξήγηση του φαινομένου για να εξαλειφθεί η αυταπάτη της φωτεινής σφαίρας που κρύβεται πίσω από τα βουνά, μπορεί έτσι να υποστηρίξει κανείς ότι κατά τον ίδιο τρόπο, και η συνείδηση μπορεί να είναι μια συστηματική αυταπάτη η οποία θα εξαλειφθεί με την πρόοδο της επιστήμης. Εδώ όμως υπάρχει μια διαφορά: στην περίπτωση της δύσης του ήλιου, η επιστήμη δεν αρνείται το φαινόμενο, απλά δίνει μια εναλλακτική ερμηνεία του. Η διαφορά με την συνείδηση είναι ότι όσον αφορά σε αυτήν, η ύπαρξη του φαινομένου είναι η πραγματικότητα. Το να αισθάνεται κανείς τον πόνο είναι ταυτόσημο με τον ίδιο τον πόνο, με έναν τρόπο που το να βλέπεις τη δύση δεν είναι ταυτόσημο με τη δύση. Γι' αυτό το λόγο ο Searle αντιμετωπίζει την άποψη του Dennett ως παθολογία της διανόησης στο βαθμό που επιζητά την εξήγηση των νοητικών φαινομένων⁴⁶ μέσω της αναγωγής τους σε υπολογισμούς.

Η άρνηση της ύπαρξης της συνείδησης από τον Dennett ξεκινά από δύο προϋποθέσεις: ότι η επιστημονική επαλήθευση πάντοτε παίρνει την άποψη του τρίτου προσώπου και ότι τίποτα δεν υπάρχει που να μην μπορεί να επαληθευθεί επιστημονικά. Αυτή η αντίληψη έρχεται σε αντίθεση με εκείνη του Searle ο οποίος προκρίνει την οντολογία του πρώτου προσώπου όταν πρόκειται για τα υποκειμενικά βιώματα, την συνείδηση, την προθετικότητα κλπ. Η οντολογία του πρώτου προσώπου χρησιμοποιείται εδώ με την έννοια ότι δεν μπορεί κανείς να πονάει στο δόντι κάποιου άλλου.

Στο βιβλίο του Dennett *Consciousness explained*, φαίνεται η ανάγκη του να προλάβει την επιστημονική πρόοδο. Παραγνωρίζει την διαφορά ανάμεσα στην γνωσιακή και στην οντολογική αντικειμενικότητα. Η αντικειμενικότητα είναι δύο ειδών. Υπάρχει από τη μια η γνωσιακή διάκριση ανάμεσα στο πρώτο και στο τρίτο πρόσωπο και από την άλλη η οντολογική διάκριση. Η πρόταση « ο Van Gogh πέθανε στο Auvers – sur – Oise, France», είναι επιστημικά αντικειμενική. Η πρόταση « Ο Van Gogh είναι καλύτερος ζωγράφος από τον Renoir» είναι επιστημικά υποκειμενική. Αντίστοιχα βέβαια υπάρχει και η οντολογική διάκριση. Μερικές οντότητες έχουν αντικειμενική υπόσταση, όπως τα βουνά, ενώ άλλες οντότητες έχουν υποκειμενική υπόσταση όπως ο πόνος. Η επιστήμη πραγματικά στοχεύει στην γνωσιακή αντικειμενικότητα. Αλλά η γνωσιακή αντικειμενικότητα ως μέθοδος δεν απαιτεί οντολογική αντικειμενικότητα του θέματος. Ο Dennett έχει έναν ορισμό της επιστήμης που αποκλείει την δυνατότητα η επιστήμη να ερευνήσει την υποκειμενικότητα. Και όταν έχουμε έναν ορισμό για την επιστήμη που

⁴⁶ Ο όρος «νοητικά φαινόμενα» σημαίνει εδώ τις προθετικές καταστάσεις.

μας αποκλείει από ένα κομμάτι του κόσμου, φταίει ο ορισμός μας και όχι ο κόσμος⁴⁷.

⁴⁷ Searle, John, (1997), p.113.

2. ΠΡΟΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

2.1. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΡΟΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η προθετικότητα (The “aboutness”) ορίζεται ως: «η ιδιότητα πολλών νοητικών καταστάσεων να μπορούν να κατευθύνονται προς, ή να στρέφονται γύρω από, ή να προσανατολίζονται προς αντικείμενα ή καταστάσεις αντικειμένων του κόσμου»⁴⁸. Η προθετικότητα είναι ο *σχετισμός (about)* με κάτι. Με αυτή την έννοια, προθετικότητα επιδεικνύουν πεποιθήσεις και άλλες νοητικές καταστάσεις, όπως ακόμα, προτάσεις και βιβλία, χάρτες και εικόνες καθώς και άλλες παραστάσεις, οτιδήποτε δηλαδή σχετίζεται με κάτι άλλο, μπορούμε να πούμε ότι διαθέτει προθετικότητα.

Ο Searle, υποστηρίζει ότι πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις συνθήκες επαλήθευσης των προτάσεων που εκφράζουν προθετικότητα διαφορετικού τύπου:

Ας δούμε τις προτάσεις:

1. Είμαι τώρα διψασμένος, πραγματικά διψασμένος, επειδή δεν έχω πει τίποτα όλη μέρα.
2. Το χωράφι διψάει, γιατί δεν το πότισα εδώ και μια βδομάδα.
3. Στα γαλλικά «J’ ai soif» σημαίνει «διψάω».

Η πρώτη αποδίδει μια σαφή προθετικότητα σε κάποιον.

Η δεύτερη, αποδίδει μια προθετικότητα σ’ ένα αντικείμενο που φαίνεται ότι είναι προθετικό.

Η τρίτη μιλά για μια παράγωγη προθετικότητα, η οποία δεν είναι εσωτερική, αλλά παράγεται από τους ομιλητές της γαλλικής γλώσσας.

Αφού κάνουμε αυτές τις διακρίσεις, μπορούμε να παρατηρήσουμε, μαζί με τον Searle, ότι οτιδήποτε στον κόσμο συμπεριφέρεται *ωσει προθετικά*. Δηλαδή, μπορεί να έχει προθετικότητα του δεύτερου τύπου. Όλα τα πράγματα είναι μεταφορικά προθετικά χωρίς να είναι στην πραγματικότητα. Ο Searle, όταν κάνει αυτήν την παρατήρηση έχει στο νου του την προθετικότητα που μπορεί κανείς να αποδώσει στον υπολογιστή του, ή στο πλυντήριό του. Σύμφωνα με το Searle,⁴⁹ *χωρίς την συνείδηση*, οτιδήποτε στον κόσμο φέρεται *ωσει προθετικά*. Έτσι, θεωρεί ότι συστατικό και απαραίτητο στοιχείο για την προθετικότητα, είναι η *συνείδηση*.

Ο όρος προέρχεται από το λατινικό ρήμα *intendo* που σημαίνει εντείνω, διατείνω, απευθύνομαι, εκτείνω (προς)⁵⁰. Τα φαινόμενα με προθετικότητα απευθύνονται, εκτείνονται σε κάτι που βρίσκεται έξω από τα ίδια, δηλαδή σε αυτό με το οποίο σχετίζονται.

⁴⁸ Searle, John, (1983), p.1.

⁴⁹ Searle, John, (1992), p.78.

⁵⁰ Αρκετοί μεταφράζουν τον όρο ως «αποβλεπτικότητα» ή «προθεσιακότητα».

Η προθετικότητα, αναλύθηκε αρχικά από τον Brentano, ο οποίος υποστήριξε ότι η έννοια χρησιμοποιείται για να διακριθεί το πνευματικό από το φυσικό στοιχείο. Όλα, και μόνον τα νοητικά φαινόμενα επιδεικνύουν προθετικότητα. Εφόσον η προθετικότητα είναι ένα μη αναγώγιμο χαρακτηριστικό των νοητικών φαινομένων, και εφόσον κανένα φυσικό φαινόμενο δεν μπορεί να την επιδείξει, τα νοητικά φαινόμενα δεν μπορούν να ανήκουν στο είδος των φυσικών φαινομένων. Αυτή η θέση ονομάζεται *θέση μη αναγωγιμότητας* του Brentano και έχει πολλές φορές χρησιμοποιηθεί για να υποστηριχθεί η άποψη ότι ο νους δεν ανάγεται στον εγκέφαλο.

Στη συνέχεια, υπήρξε μια δεύτερη αναβίωση του όρου τις δεκαετίες '60 και '70 από αναλυτικούς φιλοσόφους όπως ο Chisholm, Sellars και Quine.

Ο Chisholm⁵¹ προσπάθησε να προσδιορίσει την έννοια με λογική ανάλυση των προθετικών ιδιωμάτων περισσότερο - των όρων δηλαδή που χρησιμοποιούνται όταν μιλάμε για τις προθετικές καταστάσεις και τα γεγονότα - παρά για την προθετικότητα των ίδιων των καταστάσεων και γεγονότων. Τέτοια προθετικά ιδιώματα είναι: «ο X πιστεύει ότι *p*» ή «ο X επιθυμεί *p*».

Ήδη, με τους αναλυτικούς φιλοσόφους, το ενδιαφέρον εστιάστηκε στη λογική των προθετικών ιδιωμάτων η οποία διαφέρει από την λογική των προτάσεων που αφορούν σε αντικείμενα του εξωτερικού κόσμου⁵².

Όταν ελπίζω, πιστεύω, νομίζω, σκέπτομαι κάτι *σχετίζομαι* με ένα πράγμα του κόσμου. Το ενδιαφέρον εδώ είναι ότι *σχετίζομαι* μ' έναν ιδιαίτερο τρόπο που δεν προσιδιάζει στους γνωστούς τρόπους *σχετισμού*. Το είδος των προτάσεων που έχει προταθεί ως παραδειγματική περίπτωση έρευνας της προθετικότητας είναι προτάσεις όπως: «πιστεύω ότι θα βρέξει» ή «ελπίζω ότι θα βρέξει». Η διαφορά με προτάσεις όπως: «Βρέχει» ή «Ο Ελ Γκρέκο ονομαζόταν Δομήνικος Θεοτοκόπουλος» βρίσκεται στις *συνθήκες επαλήθευσής τους*. Ενώ τις δεύτερες προτάσεις για να τις επαληθεύσουμε στρεφόμαστε στον κόσμο, όταν προσπαθούμε να επαληθεύσουμε τις πρώτες «προτάσεις», παρατηρούμε ότι τίποτα στον κόσμο δεν σχετίζεται με αυτές.

Ο Russell ονόμασε το προθετικό ιδίωμα: *προτασιακές στάσεις*⁵³ (*propositional attitudes*), οι οποίες αναφέρονται σε πράγματα που υπάρχουν στον κόσμο. Όταν λέμε: «πιστεύω ότι *θα βρέξει*» «επιθυμώ να *βρέξει*» «ελπίζω *πώς θα βρέξει*» εκφράζουμε διαφορετικές *στάσεις όσον αφορά το ίδιο προτασιακό περιεχόμενο*.

Οι προθετικές σχέσεις οι οποίες είναι εσωτερικές σχέσεις απασχόλησαν πολλούς ερευνητές, όπως ο Russell⁵⁴ και ο Wittgenstein⁵⁵. Ο Wittgenstein ασχολήθηκε με τις εσωτερικές σχέσεις στα πρώιμα έργα

⁵¹ Chisholm, R., (1957).

⁵² Quine, *Natural Kinds, in Ontological Relativity and other essays, World and object* (1960).

⁵³ Audi, Robert, (1995), p.599.

⁵⁴ Russell, B. (1921)

⁵⁵ Wittgenstein, L. (1961)

του⁵⁶. Υπογράμμισε δύο κύρια χαρακτηριστικά των εσωτερικών σχέσεων.

Το πρώτο είναι ότι μια σχέση ανάμεσα σε δύο οντότητες είναι εσωτερική, μόνον όταν είναι αδιανόητο γι'αυτές τις οντότητες να μην βρίσκονται σ' αυτή την σχέση μεταξύ τους. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η σχέση της επιθυμίας με το αντικείμενό της. Δεν μπορεί να φανταστεί κανείς την επιθυμία του να φάει ένα μήλο χωρισμένη στα δύο, όπου το ένα μέρος είναι επιθυμία και το άλλο το να φάει ένα μήλο.

Το δεύτερο χαρακτηριστικό που ο Wittgenstein συνειδητοποίησε αργότερα, είναι ότι μια εσωτερική σχέση ανάμεσα σε δύο οντότητες, δεν μπορεί να αναλυθεί σε ένα ζευγάρι σχέσεων με κάποια ανεξάρτητη τρίτη οντότητα. Παραδείγματα γι'αυτήν την παρατήρηση μπορούμε να βρούμε στον Russell, ο οποίος, κατά την γνώμη του Wittgenstein, δεν καταλαβαίνει την εσωτερική σχέση ανάμεσα στην επιθυμία και το αντικείμενό της. Αυτό οφείλεται στο ότι τοποθετεί την αναγνώριση αυτού που θα εκπληρώσει την επιθυμία ως ενδιάμεσο ανάμεσα στην επιθυμία και την εκπλήρωσή της⁵⁷.

Από την πλευρά του, ο Searle, ξεκίνησε να ασχολείται με τις προθετικές σχέσεις, επειδή ήθελε να εξοπλίσει την θεωρία του για τα ομιλιακά ενεργήματα με ένα θεμέλιο⁵⁸. Έτσι, θέλησε να δείξει πώς το νόημα – ή όπως αλλιώς ορίζεται η παραγόμενη προθετικότητα των γλωσσικών στοιχείων- θεμελιώνεται στην βιολογικά βασικότερη προθετικότητα του νου- εγκεφάλου.

Στην συνέχεια, θα εξετάσουμε, εάν η προθετικότητα είναι το απαραίτητο συστατικό της συνείδησης, καθώς και εάν εντάσσεται και με κάποιο άλλο τρόπο στο μοντέλο του βιολογικού νατουραλισμού.

⁵⁶ βλ. Hacker, (1984)

⁵⁷ *ibid.*,p.107

⁵⁸ Π.β.λ. Searle, John, (1994), Introduction xi.

2.2. ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η έννοια *συνείδηση* χρησιμοποιείται αρκετές φορές ως συνώνυμη με τις έννοιες: *συναίσθηση/αντίληψη*. Όμως, η μεταγραφή αυτή της έννοιας, δεν είναι αρκετά επιτυχημένη γιατί οι παραπάνω έννοιες, είναι περισσότερο συνδεδεμένες με την γνώση, ενώ υπάρχουν και περιπτώσεις που μπορεί κανείς να *αντιληφθεί* ή να *συναισθανθεί* κάτι ασυνείδητα⁵⁹. Πολλές φορές χωρίς να το συνειδητοποιήσουμε, αντιλαμβανόμαστε ή συναισθανόμαστε πράγματα τα οποία τα καταλαβαίνουμε με την πάροδο κάποιου χρόνου π.χ. «το είχα δει αλλά δεν το πρόσεξα», «πέρασα από αυτόν τον δρόμο και δεν το συνειδητοποίησα» κ.λ.π.

Η έννοια της συνείδησης παραπέμπει σε όλα τα νοητικά φαινόμενα όπως για παράδειγμα σκέψη, αντίληψη, γνώση, μάθηση και μνήμη. Έτσι, μοιάζει, εξετάζοντας την έννοια αυτή να πραγματευόμαστε το σύνολο των νοητικών φαινομένων.

Ο αντιαναγωγισμός, υποστηρίζει ότι αυτά τα νοητικά φαινόμενα είναι μη αναγώγιμα σε κάποιο εμπειρικό γεγονός. Ο αντιαναγωγισμός του Searle, συνοψίζεται ως εξής: Η μη αναγωγιμότητα της συνείδησης είναι μια εύλογη συνέπεια των πρακτικών ορισμού που διαθέτουμε. Η συνείδηση δεν είναι αναγώγιμη όχι για κάποιους μυστήριους λόγους, αλλά γιατί βγαίνει εκτός σχεδίου της αναγωγής που έχουμε επιλέξει να χρησιμοποιούμε για πραγματιστικούς λόγους⁶⁰.

Η θερμότητα, το χρώμα, η σταθερότητα κ.λ.π. ανάγονται σε κάποιες αιτίες του φυσικού κόσμου σε αντίθεση με την συνείδηση η οποία είναι μη αναγώγιμη. Αυτή η διαφορά, δεν αντανακλά καμία διάκριση στη δομή της πραγματικότητας, αλλά στους ορισμούς μας. Αν είχαμε άλλο τρόπο να σκεφτόμαστε, τότε μπορεί η συνείδηση να ήταν αναγώγιμη.

Από την άλλη πλευρά, η *προθετικότητα*, έτσι όπως περιγράφηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, δεν ταυτίζεται με την συνείδηση. Πολλές συνειδητές καταστάσεις δεν είναι προθετικές όπως για παράδειγμα, μια ξαφνική αίσθηση αγαλλίασης χωρίς αντικείμενο. Ακόμα, πολλές προθετικές καταστάσεις δεν είναι συνειδητές, όπως οι πεποιθήσεις τις οποίες δεν σκέφτομαι αυτή τη στιγμή, όμως τις έχω. Για παράδειγμα, πιστεύω ότι η γη είναι στρογγυλή αλλά μπορεί να μην το σκέφτομαι την ώρα που γράφω την εργασία μου. Όμως, επειδή στην κατάσταση κατά την οποία ο άνθρωπος είναι ξύπνιος, μόνον ένα μικρό κλάσμα των νοητικών καταστάσεων του είναι συνειδητό, μπορεί να φανεί παράδοξο ότι σκεφτόμαστε τη συνείδηση ως την κεντρική έννοια των νοητικών καταστάσεων του ανθρώπου. Σ' αυτό το κεφάλαιο δεν θα ασχοληθούμε

⁵⁹ Chalmers, David (1997), p.6.

⁶⁰Searle, John (1989), p.123.

ειδικότερα με τους λόγους αυτής της ασυμμετρίας ανάμεσα στην χρήση της έννοιας μέσα στη γλώσσα και στο πόσο κεντρική θεωρείται αυτή η έννοια για την φιλοσοφία⁶¹, αλλά θα προσπαθήσουμε να δώσουμε μια πρώτη απάντηση.

Έχουμε την εντύπωση ότι η συνείδηση, κατέχει έναν εξέχοντα ρόλο σε σχέση με τα άλλα νοητικά φαινόμενα επειδή έχει μιαν ιδιαίτερη σχέση με την προθετικότητα. Η προθετικότητα, μπορεί να θεωρηθεί νοητικό φαινόμενο, μονάχα σε σχέση με τη συνείδηση⁶². Όπως αναφέρει ο Searle, χωρίς την συνείδηση οτιδήποτε στον κόσμο φέρεται *ωσει προθετικά*. Στις περισσότερες περιπτώσεις, η συνείδηση είναι προθετική. Κατ' εξαίρεση, μπορεί, να βρίσκεται κανείς σε μια κατάσταση μελαγχολίας ή χαράς, χωρίς αυτά τα συναισθήματα να έχουν κάποιο αντικείμενο. Όμως, γενικά, για ένα μεγάλο αριθμό περιπτώσεων, η συνείδηση, είναι συνείδηση *κάποιου πράγματος* και αυτό το *κάποιου πράγματος* αναφέρεται στην *προθετικότητα*⁶³.

Αυτή η στενή σχέση συνείδησης – προθετικότητας χρησιμοποιείται από τον Searle, για να δείξει ότι όλα τα προθετικά φαινόμενα *έχουν προοπτική*⁶⁴. Με τον όρο *προοπτική* εννοούμε την *άποψη που έχει κανείς όταν κοιτάζει κάτι*. Αυτή η πρώτου προσώπου οπτική γωνία, που είναι η οπτική γωνία του υποκειμενικού βιώματος, υλοποιείται στην γλώσσα εφόσον όταν «ελπίζω ότι p», «σκέφτομαι ότι p», το υποκείμενο της κύριας πρότασης «εγώ», είναι στενά συνδεδεμένο με το περιεχόμενο της p.

Εν κατακλείδι, έχουμε την εντύπωση ότι ο Searle, συνδέοντας στενά την προθετικότητα με την συνείδηση, δεν στοχεύει στο να δώσει πρωτεύοντα ρόλο στην συνείδηση, όπως πιστεύει ο Chalmers⁶⁵ αλλά μεθοδολογικά να στηρίζει το μοντέλο του *βιολογικού νατουραλισμού*. Στην συνέχεια θα ανιχνεύσουμε την θέση της προθετικότητας στο μοντέλο του *βιολογικού νατουραλισμού*.

⁶¹ Εδώ πρέπει να προσέξουμε ότι υπάρχει επιπρόσθετα και η διάκριση η οποία γίνεται ανάμεσα στη *συνείδηση* και στην *αυτοσυνείδηση*.

⁶² Βλέπε σελίδα 22 της παρούσας εργασίας.

⁶³ Searle, John, (1998), p.131.

⁶⁴ Searle, John, (1998), p.131.

⁶⁵ Παράβαλε σελίδα 17 της παρούσας εργασίας.

2.3. ΠΡΟΘΕΤΙΚΗ ΑΙΤΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΝΑΤΟΥΡΑΛΙΣΜΟΣ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί⁶⁶, ο Searle, ανέπτυξε την θεωρία της προθετικότητας στο βιβλίο του *Intentionality*, προκειμένου να παράσχει στα ομιλιακά ενεργήματα ένα θεμέλιο.

Αυτή η στόχευση της θεωρίας της προθετικότητας του Searle, καταδεικνύει την πρόθεσή του, σ' αυτό το στάδιο της ανάλυσης, ν' αποδεσμεύσει τις λογικές ιδιότητες των προθετικών καταστάσεων από την οντολογία τους. Οι προθετικές καταστάσεις, η λογική φύση των οποίων ομοιάζει και διασυνδέεται με τα ομιλιακά ενεργήματα, δεν αποτελούν οντολογικό πρόβλημα για τον Searle⁶⁷ παρά μόνον στα πλαίσια της θεωρίας του βιολογικού νατουραλισμού, στον οποίο θα αναφερθούμε παρακάτω. Πίστευε λοιπόν δικαίως, ότι, το ερώτημα που έθετε ο Wittgenstein για την πρόθεση : *όταν σηκώνω το χέρι μου, τι θα μείνει εάν αφαιρέσω το γεγονός ότι το χέρι μου ανυψώνεται;* αντιστέκεται σε πιθανή λύση όσο επιμένουμε σε οντολογική απάντηση. Αυτή η εκφορά, κατά τη γνώμη του Searle, καταδεικνύει μια «πρόθεση εν δράσει»⁶⁸ η οποία περιλαμβάνει: (α) ένα προθετικό περιεχόμενο – ότι το χέρι μου ανυψώνεται σαν αποτέλεσμα αυτής της πρόθεσης για ενέργεια-το οποίο συνδέεται με (β): έναν συγκεκριμένο ψυχολογικό τύπο- τον προθετικό τύπο⁶⁹.

Το γεγονός είναι ότι, *όταν σηκώνω το χέρι μου, έχω μια συγκεκριμένη εμπειρία η οποία έχει ένα προθετικό περιεχόμενο.* Λογικά, αυτή η εμπειρία αναλύεται ως εξής: Εάν έχω αυτή την εμπειρία και το χέρι μου δεν σηκωθεί, τότε το περιεχόμενο αυτό δεν ικανοποιείται. Ακόμα περισσότερο, εάν το χέρι μου σηκωθεί, χωρίς αυτή την εμπειρία, δεν το σήκωσα εγώ, απλά σηκώθηκε. Έτσι, η πράξη της ύψωσης του χεριού μου έχει δύο συστατικά:

- α) Το προθετικό συστατικό (την εμπειρία της πράξης) και
- β) Τις συνθήκες ικανοποίησης (την κίνηση του χεριού).

⁶⁶Βλέπε σελίδα 22 της παρούσας εργασίας.

⁶⁷ Η οντολογία των προθετικών καταστάσεων αποτελεί απάντηση στο ερώτημα: «τι είναι αλήθεια μια προθετική κατάσταση;» και απασχολεί τον Searle στα πλαίσια της θεωρίας του βιολογικού νατουραλισμού. Για τις ανάγκες της ανάλυσης της προθετικής κατάστασης όμως, τον ενδιαφέρει το ερώτημα: «τι είναι η προθετική κατάσταση ως τέτοια;», δηλ. αναλύει τις λογικές της ιδιότητες. βλ. Searle, John (1983), p.14

⁶⁸ «intention in action». Υπάρχουν δύο είδη πρόθεσης: η «προηγούμενη πρόθεση» (prior intention) και η «πρόθεση εν δράσει». Δεν υπάρχει ωστόσο ανάγκη διαχωρισμού τους στα πλαίσια των αναγκών της παρούσας ανάλυσης, βλ. Searle, John, (1983), pp.94-95

⁶⁹ Searle, John (1983), p. 271. Στις περιπτώσεις των ομιλιακών ενεργημάτων υπάρχει μια σαφής διάκριση μεταξύ του εκφραστικού περιεχομένου και του ψυχολογικού τύπου. Η θεωρία των ομιλιακών ενεργημάτων παρουσιάζει αυτή τη διάκριση με τον τύπο: «F (p)» όπου Fq η περιλεκτική δύναμη και p: το δηλωτικό περιεχόμενο. Η θεωρία των προθετικών καταστάσεων παρουσιάζει αυτή τη διαφορά με τον τύπο: «S (r)» όπου S: ο ψυχολογικός τρόπος και r: το περιεχόμενο της έκφρασης. *Intentionality* p. 6

Η ανάλυση όλων των τύπων προθετικότητας (δηλ. αντίληψης, επιθυμίας, πεποίθησης, κ.λ.π.) από τον Searle, έδειξε, ότι για να γνωρίσουμε⁷⁰ τι είναι μια προθετική κατάσταση πρέπει να γνωρίσουμε: (α) ποιες είναι οι συνθήκες ικανοποίησής της, (β) κάτω από ποιες πλευρές αυτές οι συνθήκες αναπαρίστανται στο προθετικό περιεχόμενό της, και (γ) ποιος είναι ο ψυχολογικός τύπος - αντίληψη, επιθυμία, πρόθεση κ. λ. π. αυτής της κατάστασης⁷¹. Ας πάρουμε το παράδειγμα του Searle:⁷² Όταν κάποιος επιθυμεί να βάλει υποψηφιότητα για πρόεδρος των Η.Π.Α., έχει μία επιθυμία να γίνει *Πρόεδρος των Η.Π.Α.* Η επιθυμία του είναι ο ψυχολογικός τύπος προθετικής κατάστασης (θα μπορούσε αντίστοιχα να πιστεύει, να αντιλαμβάνεται, να προτίθεται κάτι), που αντιστοιχεί στο (γ) της αρίθμησης. Το ότι είναι *το να γίνει πρόεδρος των Η.Π.Α.* αυτό το οποίο επιθυμεί είναι οι συνθήκες ικανοποίησης της προθετικής του κατάστασης και αντιστοιχεί στο (α) σημείο της αρίθμησης μας. Οι πλευρές σύμφωνα με τις οποίες, οι συνθήκες ικανοποίησης της προθετικής κατάστασης αναπαρίστανται στο περιεχόμενό της, είναι διάφορες άλλες αναπαραστατικές αλλά και μη αναπαραστατικές νοητικές ικανότητες. Για παράδειγμα, αν κάποιος επιθυμεί να γίνει Πρόεδρος των Η.Π.Α., κανονικά θα πιστεύει ότι οι Η.Π.Α. έχουν δημοκρατία, ότι γίνονται περιοδικές εκλογές, κ.λ.π. Ακόμα, θα επιθυμεί να γίνει αρχηγός κόμματος κ.λ.π. Υπάρχει δηλαδή, ένα *Δίκτυο* (Network) επιθυμιών και πεποιθήσεων οι οποίες *κάνουν δυνατό* τον σχηματισμό της «επιθυμίας να γίνει Πρόεδρος των Η.Π.Α.» Ακόμα, μη αναπαραστατικές ικανότητες είναι απαραίτητες, όπως για παράδειγμα να μπορεί να στέκεται, να ανοίγει πόρτες, να μιλάει, κι ένα σύνολο άλλων τέτοιων αυτονόητων ικανοτήτων που αποτελούν το *Υπόβαθρο* (Background) της «επιθυμίας να γίνει πρόεδρος των Η.Π.Α.»

Ο Searle, περιέγραψε τις προθετικές καταστάσεις, ως καταστάσεις που ορίζουν τις συνθήκες ικανοποίησής τους σχετικά με ένα σύνολο ικανοτήτων οι οποίες ικανότητες, αποτελώντας μέρη του Δικτύου και του Υπόβαθρου, δεν είναι προθετικές. Η σχέση δε ανάμεσα στις προθετικές καταστάσεις οποιουδήποτε ψυχολογικού τύπου και στις συνθήκες ικανοποίησής τους είναι εσωτερική. Η εσωτερικότητα αυτή έχει το νόημα μιας λογικής σύνδεσης η οποία έχει στοιχεία αιτιότητας και μοιάζει με την εσωτερική σχέση αιτίας – αιτιατού.⁷³ Η έννοια της αιτιότητας μπορεί να χρησιμοποιηθεί εδώ, εφόσον μια προθετική κατάσταση δημιουργεί τις συνθήκες ικανοποίησής της, και οι συνθήκες ικανοποίησής της

⁷⁰ Η ταξινόμηση αυτή είναι γνωστή στον αναγνώστη του Searle από την θεωρία των ομιλιακών ενεργημάτων. Απ' αυτή τη θεωρία πρέπει να κρατήσουμε ότι η διάκριση ανάμεσα στο προτασιακό περιεχόμενο και την περιλεκτική δύναμη (Illocutionary force) μεταφέρεται στις προθετικές καταστάσεις από την θεωρία των ομιλιακών ενεργημάτων. Searle, John, (1983), p. 7. Για περισσότερα σχετικά, βλ. και Searle, John (1979), pp. 1-27.

⁷¹ Searle, John, (1983), p. 16.

⁷² Searle, John, (1983), p.141.

⁷³ Searle, John, (1983), p. 119.

προκαλούν την κατάσταση. Στην περίπτωση όμως της προθετικής αιτιότητας, δεν παρατηρώ δύο γεγονότα, την εμπειρία της πράξης μου και την ίδια την πράξη μου⁷⁴, όπως γίνεται με την αιτιακή σχέση δύο φυσικών γεγονότων, αλλά μέρος του προθετικού περιεχομένου της εμπειρίας της πράξης, είναι ότι αυτή η εμπειρία κάνει την πράξη να γίνει. Όταν σηκώνω το χέρι μου δεν παρατηρώ δύο γεγονότα, την εμπειρία μου και την κίνηση του χεριού, αλλά μέρος της εμπειρίας μου είναι ότι το χέρι μου σηκώνεται.

Ακόμα, η προθετική αιτιότητα δεν έχει το νόημα μιας λογικής συναγωγής (όπου το ένα σκέλος έχει αναγκαίο ακόλουθο το άλλο σκέλος), ούτε το νόημα μιας μορφής κανονικής ακολουθίας γεγονότων (όπως κάποιοι νόμοι της εμπειρίας επιτάσσουν), αλλά έχει την έννοια του να κάνει κανείς κάτι να συμβεί. Αυτή την αίσθηση δεν μπορεί να μας την δώσει η εμπειρία μας, αλλά είναι η ίδια μέρος της εμπειρίας. Για παράδειγμα, όταν επιθυμεί κανείς να φάει ένα μήλο, η επιθυμία αυτή προκαλεί το φάγωμα του μήλου χωρίς να υπάρχει όμως καμιά καθορισμένη κανονιστικά σύνδεση ανάμεσα στην επιθυμία και στο φάγωμα του μήλου (όπως κάποιος αιτιακός νόμος θα προέβλεπε), ούτε καμιά σχέση συναγωγής (δηλαδή η επιθυμία μου δεν συνεπάγεται λογικά το φάγωμα του μήλου).

Ο Searle⁷⁵ υποστηρίζει ότι με την θεωρία της προθετικής αιτιότητας ανατρέπει την θεωρία της αιτιότητας του Hume! Οι οπαδοί του Hume απέτυχαν να εντοπίσουν την αιτιότητα, επειδή την αντιμετώπιζαν ως το αντικείμενο της αντιληπτικής εμπειρίας (η αιτιότητα εκεί όπου ασκείται κάποια δύναμη, ή όπου έχουμε αποτελεσματικότητα). Ο Searle προτείνει ότι η αιτιότητα είναι πάντα μαζί μας, εν-υπάρχει ως μέρος του περιεχομένου των αντιληπτικών εμπειριών καθώς και των εμπειριών δράσης. Όταν κάποιος βλέπει ένα κόκκινο αντικείμενο ή σηκώνει το χέρι του, δεν συμβαίνουν δυο γεγονότα, μόνο βλέπει κανείς ένα κόκκινο αντικείμενο και σηκώνει το χέρι του. Ούτε το κόκκινο αντικείμενο, ούτε η κίνηση είναι μέρος του περιεχομένου της εμπειρίας, μάλλον το κάθε ένα είναι το αντικείμενο της σχετικής εμπειρίας. Σε κάθε περίπτωση η αιτιότητα είναι μέρος του περιεχομένου της εμπειρίας αυτού του αντικειμένου. Έτσι, η έννοια της αιτιότητας δεν παράγεται από την παρατήρηση των πράξεων⁷⁶ αλλά από την εκτέλεσή τους.

Επίσης, η αιτιότητα ανιχνεύεται στην περίπτωση της αντίληψης καθώς και της δράσης. Η δράση, δηλαδή η κατεύθυνση από την εμπειρία στις σωματικές κινήσεις και σε άλλα φυσικά γεγονότα (το γεγονός ότι σηκώνω το χέρι μου) είναι της ίδιας τάξεως όσον αφορά στην εμπειρία της αιτιότητας με την αντίληψη όπου τα φυσικά γεγονότα και οι καταστάσεις προκαλούν τις εμπειρίες μας (βλέπω ένα κόκκινο αντικείμενο). Σε κάθε περίπτωση αντιλαμβάνεται κανείς την αιτιακή

⁷⁴ Στο παράδειγμα της ανύψωσης του χεριού μου. Αντίστοιχα παραδείγματα μπορούμε να σκεφτούμε και για άλλες προθετικές καταστάσεις.

⁷⁵ Searle, John, (1983), p. 124.

⁷⁶ Αυτή είναι η άποψη από τον Reid μέχρι τον Von Wright, βλ. και Searle, John, (1983), p.124.

σχέση άμεσα γιατί σε κάθε περίπτωση μέρος του περιεχομένου της εμπειρίας είναι ότι η ίδια η εμπειρία είναι η εμπειρία κάποιου πράγματος που δημιουργεί αιτιακά ή δημιουργείται αιτιακά.

Η ερώτηση του Hume ήταν: πώς μπορεί το περιεχόμενο των εμπειριών μας να μας πληροφορήσει ότι υπάρχει στον κόσμο μια σχέση αιτίου-αιτιατού. Η απάντηση ήταν ότι δεν μπορεί. Αλλά, η θέση του Searle είναι ότι εάν, μέρος της εμπειρίας είναι ότι αυτή η ίδια προκαλεί κάτι, ή προκαλείται από κάτι, τότε δεν μπορεί να υπάρχει το ερώτημα του πώς η εμπειρία μπορεί να μας δώσει την συναίσθηση της αιτιότητας, εφόσον μια τέτοια συναίσθηση είναι ήδη μέρος της εμπειρίας. *Ο αιτιακός δεσμός είναι εσωτερικός στην εμπειρία και όχι στο αντικείμενό της.*

Η εσωτερικότητα που χαρακτηρίζει τον αιτιακό δεσμό σημαίνει ότι το προθετικό περιεχόμενο της εμπειρίας αντίληψης ή της εμπειρίας δράσης (το οποίο προσδιορίζει τις συνθήκες ικανοποίησής τους) είναι εσωτερικό στην ίδια την προθετική κατάσταση: Δεν υπάρχει περίπτωση να έχω μια πεποίθηση ή επιθυμία χωρίς να έχω τις συνθήκες ικανοποίησής της. Δεν μπορώ δηλαδή, αν αντί του μήλου δεχτώ μια γροθιά και μου ελαττωθεί η όρεξη, να ισχυριστώ ότι ικανοποιήθηκε η επιθυμία μου⁷⁷.

Με αυτόν τον τρόπο, ο Searle, συνδέει την αιτιότητα με την έννοια της προθετικότητας. Η αιτιότητα παραδοσιακά είναι μια έννοια η οποία αντιμετωπιζόταν ως η φυσική σχέση ανάμεσα στα γεγονότα του κόσμου. Η προθετικότητα από την άλλη πλευρά αντιμετωπίστηκε άλλοτε ως φυσικό φαινόμενο, ως μέρος της φυσικής τάξης όπως οποιοδήποτε άλλο βιολογικό φαινόμενο, και άλλοτε ως κάτι υπερβατικό, κάτι που στέκεται πάνω και πέραν του φυσικού κόσμου. Η στόχευση του Searle ήταν να *προθετικοποιήσει* την αιτιότητα, και επομένως να *φυσικοποιήσει* την προθετικότητα⁷⁸. Αυτή η διατύπωση του στόχου του ξεκαθαρίζει τι ζητά να εξηγήσει:

- (α) την προθετικότητα μέσω της αιτιότητας,
- και (β) την αιτιότητα μέσω της προθετικότητας.

Δηλαδή, την θεωρία της προθετικής αιτιότητας του Searle πρέπει να την δούμε: (α) ως θεμελίωση μιας θεωρίας αιτιότητας ως εσωτερικής σχέσης, και (β) ως θεμελίωση μιας θεωρίας της προθετικότητας ως βιολογικού φαινομένου.

Στη συνέχεια, θα διερευνήσουμε ποιες συνέπειες έχουν αυτοί οι δύο στόχοι του Searle για την εμβέλεια των θέσεων του θεωρητικού μοντέλου του βιολογικού νατουραλισμού, σχετικά με το μεταφυσικό πρόβλημα της σχέσης νου και σώματος.

⁷⁷ Αυτό το παράδειγμα είναι από τον Wittgenstein, Phil.Remarks, pp.63. R.Rhees,Blackwell (1975). Ο Wittgenstein εδώ ασκεί κριτική στην περιγραφική ανάλυση της επιθυμίας από τον Russell ο οποίος κατά την γνώμη του Wittgenstein δεν αντιμετωπίζει την επιθυμία ως εσωτερική σχέση. βλ. και Baker, Hacker, (1984), p. 108.

⁷⁸ βλ. Searle, John, (1983), p. 112.

(α) Η ΠΡΟΘΕΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΙΤΙΟΤΗΤΑΣ

Σ' αυτό το κεφάλαιο θα διερευνήσουμε ποια είναι η θέση της προθετικοποίησης της αιτιότητας στο μοντέλο του βιολογικού νατουραλισμού. Θα δούμε δηλαδή, εάν χρησιμοποιείται για να το στηρίξει, ή εάν αυτή η θέση έχει λογικές συνέπειες για το μοντέλο αυτό, και ποιες είναι αυτές..

Η προθετικοποίηση της αιτιότητας από τον Searle είναι η τοποθέτηση της αιτίας μέσα στα προθετικά φαινόμενα, η ανάλυση της αιτιότητας δηλαδή, ως εν-υπάρχουσα στην δράση μας όταν κάνουμε κάτι να συμβεί: όταν υψώνουμε το χέρι μας, βλέπουμε ένα λουλούδι, θυμόμαστε τις περσινές διακοπές⁷⁹.

Από την άλλη, το μοντέλο του βιολογικού νατουραλισμού πρεσβεύει ότι τα προθετικά φαινόμενα προκαλούνται από (*caused by*) και υλοποιούνται (*realized in*) στις εγκεφαλικές διαδικασίες. Δηλαδή, τα προθετικά φαινόμενα βρίσκονται σε μίαν αιτιακή σχέση με τις εγκεφαλικές διαδικασίες. Αυτή η αιτιακή σχέση όμως, εννοείται ως εξωτερική σχέση και είναι η σχέση των γεγονότων της εμπειρίας μας. Δεν πρόκειται για την προθετική αιτιότητα, η οποία, όπως είδαμε, αντιμετωπίστηκε ως ενυπάρχουσα στα ομιλιακά μας ενεργήματα, ως εσωτερικευμένη μορφή αιτιότητας, ως εναλλακτική και θεμελιωδέστερη της χιουμιανής εκδοχής για την αιτιακή σχέση. Η τελευταία, στη μεταφυσική της εκδοχή, υποστηρίζει ότι «εάν c είναι αιτία του e, τότε θα πρέπει να υπάρχουν τύποι ή είδη γεγονότων, F και G, έτσι ώστε, το c να είναι είδος του F, και το e να είναι είδος του G, και γεγονότα του τύπου F να ακολουθούνται κανονικά από γεγονότα τύπου G.⁸⁰». Η έννοια της αιτιακής σχέσης λοιπόν, βάσει των περισσότερων έγκυρων αναλύσεων της⁸¹, περιλαμβάνει φυσικές οντότητες (γεγονότα, ενεργούντα αίτια), οι οποίες διαδέχονται με μια κανονική ακολουθία η μια την άλλη (όταν συμβαίνει η μία, ακολουθεί και η άλλη).

Ο Searle, για την διατύπωση της μεταφυσικής θέσης του βιολογικού νατουραλισμού, δεν χρησιμοποιεί την έννοια της προθετικής αιτιότητας, αλλά ξαναγυρνά στην αιτιότητα ανάμεσα σε φυσικές οντότητες. Στη διατύπωση του βιολογικού νατουραλισμού, η αιτιότητα που συνδέει την συνείδηση με τις διαδικασίες του εγκεφάλου είναι εμπειρική, εξωτερική σχέση. Έτσι, φαίνεται ότι η έννοια της προθετικής αιτιότητας, δεν έχει θεωρητικές συνέπειες για τη θέση του βιολογικού νατουραλισμού. Ύστερα από αυτήν την παρατήρηση, ας δούμε ποιες συνέπειες έχει η χρήση της έννοιας της αιτιότητας, για την εγκυρότητα της θέσης αυτής.

Παρατηρούμε ότι, ενυπάρχουν στην ανάλυση της έννοιας της αιτιότητας ως σχέσης ανάμεσα σε φυσικές οντότητες, και οι αντίστοιχες αποδείξεις που θα την θεμελιώσουν, αποδείξεις τις οποίες πρέπει να

⁷⁹ Όπως αναφέραμε παραπάνω, η αντίληψη, η μνήμη, είναι και αυτές προθετικά φαινόμενα κατά τον Searle, μόνο που η κατεύθυνση αιτιότητας είναι από τον κόσμο στο νου. βλ. και Searle, John, (1983), p. 97

⁸⁰ βλ. Audi, Robert, (1995), p.111.

⁸¹ βλ. Audi, Robert, (1995), p.111.

προσκομίσει κάποιος αν θέλει να στηρίξει την αιτιακή σχέση εγκεφάλου και νου. Αν οι αποδείξεις αυτές δεν προσκομιστούν, είναι άκυρη και οποιαδήποτε μεταφυσική θέση που αφορά στην σχέση τους.

Ανακεφαλαιώνοντας λοιπόν, βλέπουμε, ότι, από τη μια πλευρά, η προθετικοποίηση της αιτιότητας δεν έχει λογικές συνέπειες για το θεωρητικό μοντέλο του Searle, ενώ από την άλλη, η έννοια της αιτιότητας την οποία χρησιμοποιεί, δεν είναι κατανοητή, γιατί χρειάζεται πρώτα να αποδειχθεί ότι αφορά σε φυσικές οντότητες. Το εάν αποδεικνύει κάτι τέτοιο ο Searle, θα εξετάσουμε τώρα αμέσως.

(β) Η ΠΡΟΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ ΩΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟ- ΦΥΣΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

Σ' αυτό το κεφάλαιο θα διερευνήσουμε αν η θέση της φυσικοποίησης της προθετικότητας, η οποία παίζει κεντρικό ρόλο στο μοντέλο του βιολογικού νατουραλισμού, είναι λογικά συνεπής. Μια τέτοια έρευνα ευελπιστούμε ότι θα μας οδηγήσει σε πολύτιμα συμπεράσματα και για το ίδιο το μοντέλο. Θα δούμε δηλαδή, ποιες συνέπειες έχει η αντιμετώπιση της προθετικότητας ως βιολογικό-φυσικό φαινόμενο από τον Searle, για την εμβέλεια του μοντέλου του βιολογικού νατουραλισμού που είναι η διατύπωση της θέσης του για το μεταφυσικό πρόβλημα της σχέσης νου και σώματος.

Η φυσικοποίηση μιας νοητικής έννοιας είναι η αντιμετώπιση της ως φυσικό φαινόμενο, το οποίο προκαλείται από φυσικά φαινόμενα. Για να καταλάβουμε την σχετική θέση του Searle, θα επαναδιατυπώσουμε ένα βασικό του επιχειρήμα διαφορετικά. Όπως στην περίπτωση του νερού, η συμπεριφορά των μορίων H₂O εξηγεί την ρευστότητα αλλά τα μεμονωμένα μόρια δεν είναι ρευστά, έτσι και τα προθετικά φαινόμενα της συνείδησης εξηγούνται (προκαλούνται) από τις εγκεφαλικές διαδικασίες.

Αυτό το επιχειρήμα, έχει ανασκευαστεί από τον Chalmers⁸², ο οποίος εφαρμόζει το επιχειρήμα του Kripke για τις μεταφυσικά αναγκαίες ταυτότητες (το επιχειρήμα αυτό έχει παρατεθεί στο κεφάλαιο 'Η συνείδηση και τα εξηγητικά μοντέλα της' της παρούσας εργασίας).

Η ανασκευή του επιχειρήματος του Searle από τον Chalmers έχει ως εξής: Ο Chalmers πιστεύει, ότι με δεδομένα όλα τα μικροφυσικά γεγονότα σχετικά με μια συγκεκριμένη ποσότητα από H₂O, είναι μεταφυσικά αδύνατο αυτά τα γεγονότα να μην συνοδεύονται και από την εμφάνιση της ρευστότητας. Η έννοια ενός μη ρευστού ισοδύναμου μιας ποσότητας H₂O είναι αδιανόητη. Με βάση αυτό, συμπεραίνουμε ότι η σχέση ανάμεσα στα μικροφυσικά γεγονότα και την ρευστότητα είναι πολύ πιο στενή από μια απλή αιτιακή σχέση. Τα χαρακτηριστικά της μικροφυσικής δεν προκαλούν την ρευστότητα: την συγκροτούν. Η συνείδηση όμως είναι οντολογικά διαφορετική από τις εγκεφαλικές διαδικασίες με ένα χαρακτήρα αιτιότητας ο οποίος διαφέρει από την ρευστότητα. Στην ανάλυση των μεταφυσικά αναγκαίων προτάσεων του Kripke⁸³, ενώ η πρόταση «το νερό είναι H₂O» (η οποία χαρακτηρίζεται από επιστημολογικά συμπτωματική αλήθεια), είναι μεταφυσικά αναγκαία, δεν συμβαίνει το ίδιο με την πρόταση «ο πόνος είναι ο ερεθισμός των ινών τύπου C». Σε αυτό το σημείο δεν υπάρχει εννοιολογικός χώρος για την διάκριση φαινομένου-πραγματικότητας. Η ιδέα που έχουμε για τον πόνο δεν επιτρέπει την ύπαρξη μιας *κρυμμένης ουσίας*.

⁸² Chalmers, David, (1997), p.130.

⁸³ Kripke, Saul, (1971).

Το επιχείρημα του Kripke δείχνει ότι το επιχείρημα του Searle για την *αιτιακή σχέση εγκεφάλου-προθετικών φαινομένων*, δεν ευσταθεί. Η πρόταση «Τα προθετικά φαινόμενα προκαλούνται από τις εγκεφαλικές διαδικασίες» είναι ψευδής. Η θέση της φυσικοποίησης της προθετικότητας (=τα προθετικά φαινόμενα προκαλούνται από τα φυσικά φαινόμενα), ενάντια στην πεποίθηση του Searle, δεν ευσταθεί.

Σαν συμπέρασμα τονίζουμε ότι, οι μεταφυσικά αναγκαίες προτάσεις, όταν είναι συμπτωματικές, δηλαδή όταν αποτελούν εμπειρική γνώση, είναι *ταυτίσεις* των οποίων το α' σκέλος *συγκροτεί* το β' και δεν το *προκαλεί*. Μέχρι να διατυπωθεί κάποια άλλη, εξίσου ή περισσότερο αυστηρή διερεύνηση των μεταφυσικά αναγκαίων προτάσεων, των οποίων η αλήθεια εξαρτάται από την εμπειρία, δεχόμαστε αυτές ως ταυτίσεις, των οποίων το α' σκέλος είναι συγκροτητικό του β', και όχι αιτία του.

Η φυσικοποίηση της προθετικότητας είναι κεντρική για να στηριχθεί το μεταφυσικό μοντέλο του βιολογικού νατουραλισμού. Το ότι αυτή η θέση αναιρείται από το επιχείρημα Chalmers - (Kripke) έχει μοιραίες συνέπειες για τη λογική εγκυρότητα του μοντέλου αυτού.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ανακεφαλαιώνοντας, θα λέγαμε ότι με τη θεωρία της προθετικής αιτιότητας ο Searle, στόχο έχει να προθετικοποιήσει την αιτιότητα και να φυσικοποιήσει την προθετικότητα. Ερευνήσαμε κατά πόσον αυτά τα δύο λογικά σχήματα βρίσκουν την έκφρασή τους στο μοντέλο του βιολογικού νατουραλισμού. Το συμπέρασμά μας ήταν ότι η προθετικοποίηση της αιτιότητας εγκαταλείπεται στο μοντέλο του βιολογικού νατουραλισμού, ενώ αυτό που κρατά ο Searle από την θεωρία της προθετικής αιτιότητας είναι η φυσικοποίηση της προθετικότητας. Η προθετικότητα ως βιολογικό –φυσικό φαινόμενο ωστόσο, βρίσκεται σε μίαν αιτιακή σχέση (στο μοντέλο του Searle) με τις διαδικασίες του εγκεφάλου. Εάν με την έννοια «προκαλείται» εννοείται μια εμπειρική σχέση- σχέση δηλαδή για την οποία μαθαίνουμε από την εμπειρία-, τότε ο Searle πρέπει να παράσχει και τις απαραίτητες αποδείξεις γι' αυτό. Εάν πρόκειται για μια λογική σχέση συναγωγής, τότε η χρήση της έννοιας της αιτίας εδώ, είναι εσφαλμένη (ή αλλιώς, οι προτάσεις που συνδέουν νοητικά φαινόμενα με εγκεφαλικές διαδικασίες δεν είναι μεταφυσικά αναγκαίες προτάσεις).

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο Searle, προσπαθεί να δώσει μια απάντηση στο πρόβλημα της σχέσης *νου και σώματος*, η οποία να ξεπερνάει την καρτεσιανή διχοστασία, χωρίς να καταφεύγει στον αναγωγισμό του πνεύματος στην ύλη όπως μια επιστημονιστική αντίληψη θα ήθελε. Με την απάντησή του ακροβατεί ανάμεσα στις δυο άκρες της πόλωσης, διατυπώνοντας την θέση του *βιολογικού νατουραλισμού*.

Ανακεφαλαιώνοντας, θα σκιαγραφήσουμε τα βήματα της επιχειρηματολογίας που ακολουθήσαμε σε αυτή την εργασία. Το επιχείρημα του *κινέζικου δωματίου* φιλοδόξησε να δείξει ότι μια συντακτική οργάνωση δεν μπορεί να αρκέσει για την σημασιολογία. Επειδή όπως φάνηκε, το επιχείρημα έφτασε σε αδιέξοδο, διερευνήσαμε την έννοια της προθετικότητας του *νου-εγκεφάλου*, η οποία είναι στη βάση της προθετικότητας των ομιλιακών ενεργημάτων.

Ύστερα από μια διερεύνηση της σχέσης συνείδησης-προθετικότητας, καταλήξαμε στο ότι η προθετικότητα αποκτά την θέση της στο μοντέλο του *βιολογικού νατουραλισμού*, από την σχέση της με την συνείδηση.

Οι προθετικές σχέσεις συγκροτούνται από μια μορφή αιτιότητας, της προθετικής αιτιότητας. Διαφοροποιώντας την έννοια της αιτιότητας για να ταιριάζει στις προθετικές καταστάσεις, ο Searle, αποδίδει εσωτερικότητα στον αιτιακό δεσμό, ενοποιώντας τους δυο πόλους της αιτιακής σχέσης (αίτιο-αιτιατό), οι οποίοι έχουν διαχωριστεί από τη μεταφυσική παράδοση (Hume). Κατά τον Searle, αυτή η ενοποίηση είναι στην κατεύθυνση μιας *φυσικοποιημένης* προθετικότητας. Έτσι οι νοητικές έννοιες (*επιθυμώ, ελπίζω*), υλοποιούνται στον ερεθισμό κάποιων νευρώνων και προκαλούνται από αυτούς τους νευρώνες.

Η προθετικότητα ως φυσικοποιημένη βοηθά τον Searle να στηρίζει το μεταφυσικό μοντέλο του βιολογικού νατουραλισμού. Εάν η προθετικότητα είναι φυσικό φαινόμενο δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα στο να *προκαλείται* από τις εγκεφαλικές διαδικασίες. Η έννοια της αιτίας που χρησιμοποιεί ο Searle όμως στα πλαίσια αυτού του μοντέλου δεν είναι επαρκής για τους εξής λόγους: (α) δεν είναι επαρκής ως *εμπειρική* σχέση (γιατί πρέπει να προσκομιστούν αποδείξεις) και (β) ως συναγωγή (λογική σχέση) (γιατί αυτό που προτείνει ο βιολογικός νατουραλισμός δεν είναι μεταφυσικά αναγκαία πρόταση που έχει συμπτωματική αλήθεια).

Μια κριτική αντιμετώπιση του έργου του μεταφυσικού μοντέλου του βιολογικού νατουραλισμού δείχνει ότι ο Searle δεν καταφέρνει να αποδείξει αυτό που διατυπώνει με τη θέση αυτή. Η φυσικοποίηση της προθετικότητας όμως, είναι στην κατεύθυνση ενός «ήπιου» φυσικαλισμού⁸⁴, όπου με αυτόν τον όρο μπορούμε να εννοήσουμε τον

⁸⁴ Γενικά ο όρος αποδίδει τον υλισμό που αφορά στην φύση του νου. βλ. Audi, Robert, (1995),p.617.

φυσικαλισμό που αρνείται και τον αναγωγισμό και την εξαλειψιμότητα της συνείδησης.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Armstrong, David (1968), *A materialist theory of mind*, London, Routledge and Paul Keagan.
2. Audi, Robert (1995), *The Cambridge dictionary of philosophy*.
3. Ayer, Alfred (1983), *The foundations of empirical knowledge*.
4. Baker, Hacker (1984), *Scepticism, Rules and Language*, p. 108.
5. Ben-Yami, Hannoch (1993), «A Note on the Chinese Room», *Synthese* 95.
6. Block, Ned (1980a), «What intuitions about homunculi dont show», *Behaviour and Brain Sciences*. 3
7. Block, Ned (1980b), «Introduction: What Is Functionalism», Block, N.(Ed.) *Readings in Philosophy of Psychology*, vol. 1, Cambridge, Mass.:Harvard University Press.
8. Block, Ned (1994), «Troubles with Functionalism», *The Philosophy of Mind*, Beakley Brian & Ludlow Peter, 1994, 3. painos, MIT Press, London.
9. Boden, Margaret A.(1988), *Computer Models of Mind*, Cambridge: Cambridge University Press.
10. Block, N.(1995), “On a confusion about a function of consciousness”, *Behavioral and brain sciences* 18, pp.227-247.
11. Carnap, Rudolf (1937), *Logical syntax of language*.
12. Carleton, Lawrence R. (1984), «Programs, language understanding and Searle», *Synthese* 59.
13. Chalmers, David (1997), *The conscious mind*, Oxford University press.
14. Chrisley, Ronald L.(1995), Weak Strong AI: «An elaboration of the English Reply to the Chinese Room», *New Directions in Cognitive Science: Proceedings of the International Symposium*, 4-9, August 1995, Lapland, Finland, Finnish Artificial Intelligence Society: Helsinki.

15. Churchland, Patricia S.(1986), *Neurophilosophy: Toward a Unified Science of the Mind/Brain*, Cambridge: Mt Press/A Bradford book.
- 16.Churchland, Paul M. & Patricia, Smith (1990), «Could a Machine Think?», *Scientific American* 262 (january).
17. Chisholm, R.(1957), *Perceiving*, Cornel University Press.
18. Churchland, P.M.(1986), *Neurophilosophy: Toward a unified science of the mind-brain*, MIT press.
19. Davidson, D.(1970), “Mental events”, L.Foster and J.Swanson, eds, *Experience and theory*.
20. Dennett, Daniel (1993), *Consciousness explained*, Penguin.
21. Dennett, Daniel and Haugeland, John (1987), *Intentionality*, ed. *The Oxford Companion to the Mind*.
22. Dennett, Daniel C.(1978), *Brainstorms*, Harvester Press: Great Britain.
- 23.Dennett, Daniel C.(1980), «The milk of human intentionality», *Behavioral and Brain Sciences* 3, open peer commentary on Searle.
- 24.Dennett, Daniel C.(1981), *Where Am I*, in Hofstadter D.R & Dennett D.C. *The Minds I*, New York: Basic Books Inc., 217-231.
25. Dennett, Daniel C.(1987), *The Intentional Stance*, 9, *Fast Thinking*, 323- 337, MIT Press.
26. Fodor, J.A. (July 3,1992), “The big idea: Can there be a science of mind?”, *Times Literary Supplement*.
27. Fodor, J.A.(1980), «Searle on what only brains can do», *Behavior and Brain Sciences* 3, open peer commentary on Searle.
28. Fodor, J.A.(1986), *Representations*, Bradford Books: USA.
29. Haugeland, John (1986), *Artificial Intelligence: The Very Idea*, The Massachusetts institute of Technology.
30. Kripke, Saul (1971), “Naming and necessity” in D.Davidson and G.Harman, *Semantics of natural language*. Dordrecht:Reidel.
31. Leibniz (1840), “Monadology”, *Opera Philosophica*, 2 vols, Berlin.

32. Putnam, H. (1960), "Minds and machines" in S.Hook Ed. *Dimensions of mind*, NY.
33. Putnam, Hilary (1975), «Philosophy and Our Mental Life», in *Mind, Language and Reality: Philosophical Papers, vol. 2*, Cambridge: Cambridge University Press.
34. Quine, W.V.(1960), *Natural Kinds, in Ontological Relativity and other essays*, MIT Press, 1960
35. Rapaport, William J.(1986), «Discussion: Searles experiments with thought», *Philosophy of science* 53.
36. Rapaport, William J.(1988), «Syntactic Semantics: Foundations of Computational Natural Language Understanding», in Fetzer, J.H. *Aspects of Artificial Intelligence*, Kluwer, Dordrecht, 81-131.
37. Russell, B.(1921), *Analysis of mind*, Allen & Urwin, London.
38. Rorty, Richard (1980), «Searle and the special powers of the brain», *Behavioral and Brain Sciences*, 3, open peer commentary on Searle.
39. Russel, Bertrand (1919),(1921), *On propositions: What they are and how they mean* and *The analysis of mind*, London.
40. Ryle, Gilbert (1949), *The concept of mind*.
41. Searle, John (1997), *The mystery of Consciousness*, Granta.
42. Searle, John (1998), *The rediscovery of the mind*, MIT press,
 -Ανακαλύπτοντας ξανά τον νου, Ελληνική μετάφραση (1997), Γκοβόστης.
43. Searle, John (1983), *Intentionality*, Cambridge University press.
44. Searle, John (1980), "Minds, brains and programmes", *Behavioral and brain sciences* 3.
45. Searle, John (1979), "A taxonomy of illocutionary acts" *Expression and Meaning*, Cambridge University Press.
46. Sorell, Tom (1994), *Scientism*, Routledge.
47. Turing, A.M.(1950), «Computing Machinery and Intelligence, Mind», vol.LIX, No.236.

48. Weiss, Thomas (1990), «Closing the Chinese Room», *Ratio*, III 2.
49. Wittgenstein ,L.(1961), *Tractatus logico-philosophicus* , Routledge & Kegan Paul, London.
50. Von Wright, G.H. & Anscombe, G.E.M (1988).